

**SATUJEN JA TARINOIDEN MERKITYS ALLE
KOULUIKÄISEN LAPSEN KEHITYKSELLE -
Oppimateriaalin tuottaminen lasten ja nuorten hoitotyöhön**

Opinnäytetyö

Ulla Cafaro

**Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja**

SAVONIA- AMMATTIKORKEAKOULU
Terveysala, Kuopio

OPINNÄYTETYÖ
Tiivistelmä

Koulutusohjelma: Hoitotyön koulutusohjelma	
Suuntautumisvaihtoehto: Hoitotyön suuntautumisvaihtoehto	
Työn tekijä(t): Cafaro Ulla	
Työn nimi: Satujen ja tarinoiden merkitys alle kouluikäisen lapsen kehitykselle – Oppimateriaalin tuottaminen lasten ja nuorten hoitotyöhön	
Päiväys: toukokuu 2010	Sivumäärä / liitteet: 36 / 1
Ohjaajat: Lehtori Helena Pennanen	
Työyksikkö / projekti: Savonia-ammattikorkeakoulu terveysala, Kuopio	
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa oppimateriaalia Savonia-ammattikorkeakouluun lasten ja nuorten hoitotyön opintojakson opiskeluun. Työn tavoitteena on, että tulevat lasten parissa työskentelevät ihmiset ymmärtävät luovuuden suuren merkityksen lapsen kehitykselle ja pystyvät toiminnallaan tukemaan ja edistämään lapsen luovuuden ja mielikuvituksen kehittymistä.</p> <p>Opinnäytetyön aihevalintaan vaikutti tekijän oma kiinnostus ja arvostus luovuutta sekä lasten kokemusmaailmaa kohtaan. Satuihin ja tarinoihin aihe rajautui luonnostaan, koska ne ovat oleellinen osa lapsen luovuuden ja mielikuvituksen kehittymistä. Työ koostuu teoriaosuudesta ja tuotoksesta. Teoriaosuudessa kerrotaan sadun mahdollisuuksista lapsen kasvun eri osa-alueiden tukemisessa, kuten emotionaalisen, vuorovaikutuksen, kognitiivisen ja kielellisen sekä moraalin kehityksen tukena. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi oppimateriaali nimeltään ”Sadut ja tarinat. Lapset ja luovuus.” Tuotos kertoo kuinka satujen ja tarinoiden lukemista ja kuuntelemista voi käyttää apuna lastenhoitotyössä. Tuotoksen tarkoituksena on lapsilähtöisen hoitotyön kehittäminen.</p> <p>Työ on toteutettu projektimenetelmää soveltaen eli kehittämistarpeen tunnistamisen jälkeen on tehty kehittämistyön ideointi ja esiselvitys, suunnittelu sekä käynnistys. Päätös-vaiheeseen kuului työn luovuttaminen tilaajalle ja loppuraportointi.</p> <p>Jatkokehittämisasiheena esittäisin esimerkiksi sen tutkimista, miten luovuutta voisi tukea ja käyttää apuna kouluikäisten lasten ja nuorten samoin kuin työikäisten ja ikääntyvienkin hoitotyössä.</p>	
Avainsanat: (1-5) sadut, tarinat, lapset ja lukeminen	
Julkinen ☒	Salainen ☐

SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Health Professions Kuopio

THESIS
Abstract

Degree Programme: Nursing	
Option: Registered Nurse's option	
Author(s): Cafaro Ulla	
Title of Thesis: The significance of fairytales and stories to the development of a child under school age –Producing learning material to nursing children and adolescents	
Date: May 2010	Pages / appendices: 36 / 1
Supervisor: Senior Lecturer Helena Pennanen	
Contact persons: Savonia University of Applied Sciences, Health Professions, Kuopio	
<p>Abstract:</p> <p>The purpose of the thesis was to produce learning material for the study module of nursing children and youngsters at Savonia University of Applied Sciences. The objective of the study was that future people working with children are able to understand the great significance of creativity to the development of children and, with their work, are able to support and promote the development of creativity and imagination of children.</p> <p>The choice of the topic was influenced by the author's own personal interest and appreciation towards creativity as well the experiences of children. The topic of fairytales and stories was defined inherently, as they are an essential part of the development of the creativity and imagination of a child. The study consists of a theory part and an output. The theory part reveals the possibilities of stories in supporting the different parts of the development of a child, such as emotional, interactive, cognitive, linguistic and moral development. As an output of the thesis a learning material called "Fairytales and stories. Children and creativity." was produced. It reveals how reading fairytales and stories can be used as a supportive tool in nursing children. The purpose of the output was developing child-based nursing.</p> <p>The study has been realized by using the project method. After identifying the development need, the development project has undergone innovation and initial reporting as well as planning and activation. The conclusive part included presenting the output to the subscriber and final reporting.</p> <p>Further research could be conducted on how to support creativity and use it as a supportive tool in nursing school-aged children, youngsters as well people in working life and the elderly.</p>	
Keywords: (1-5) fairytales, stories, children, reading	
Public ☒	Secure ☐

SISÄLTÖ

1	TYÖN TAUSTA JA TARKOITUS	5
2	ALLE KOULUIKÄISEN LAPSEN KEHITYS	6
2.1	Emotionaalinen kehitys	6
2.2	Vuorovaikutuksen kehitys	7
2.3	Kognitiivinen ja kielellinen kehitys.....	8
2.4	Moraalin kehitys	8
3	SATUJEN JA TARINOIDEN OMINAISUUDET JA ETENEMINEN.....	10
4	SATUJEN JA TARINOIDEN MERKITYS LAPSEN KEHITYKSEN TUKEMISESSA	12
4.1	Sadut ja lapsen emotionaalinen kehitys.....	12
4.2	Sadut vuorovaikutuksen ja sosiaalisen kehityksen tukena	14
4.3	Sadut ja lapsen kognitiivinen ja kielellinen kehitys	15
4.4	Sadut ja lapsen moraalikäsitteiden kehitys	17
5	SADUT JA TARINAT, LAPSET JA LUOVUUS OPPIMATERIAALIN TUOTTAMINEN.....	19
5.1	Kehittämistyön suunnittelu ja käynnistys.....	19
5.2	Sadut ja tarinat, lapset ja luovuus oppimateriaalin kehittäminen	22
5.3	Kehittämistyön päättäminen ja tuotoksen käyttöönotto	24
6	POHDINTA	26
6.1	Tuotoksen hyödynnettävyys ja sovellettavuus	26
6.2	Eettiset näkökulmat	27
6.3	Ammatillinen kehittyminen	28
6.4	Johtopäätökset ja kehittämishankkeet.....	30
	LÄHTEET.....	31
	LIITTEET	
	Liite 1. Oppimateriaali ”Sadut ja tarinat. Lapset ja luovuus”	37

1 TYÖN TAUSTA JA TARKOITUS

Työn tausta ja lähtökohdat ovat omassa kiinnostuksessani ja arvostuksessani lapsen kokemusmaailmaa kohtaan. Pidän tärkeänä vaalia ja kehittää lapsen mielikuvitusta ja luovaa ajattelua. Luovuuden kannalta on tärkeää tukea lapsen itseilmaisua, arvostaa hänen kykyjään ja vahvistaa hänen itseluottamustaan. (Opetusministeriö 2006, 8). Suomen sosiaali- ja terveysministeriö linjaa varhaiskasvatuksen tavoitteeksi lapsen hyvän kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin sekä oppimisen mahdollistamisen. Lähtökohtana on monitieteellisen tiedon ja tutkimuksen käyttö ja kokonaisvaltaisen näkemyksen hyödyntäminen lasten kasvusta ja kehityksestä. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua yksilöllisesti ja lapsilähtöisesti. Lapsella on oikeus hyvinvointiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11–13.) Lapsella on myös oikeus lapsuuteen ja itsensä ilmaisemiseen. Aikuisten velvollisuus on mahdollistaa lapselle tilaisuuksia toteuttaa luovuutta itsessään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 24.)

Opinnäytetyöni nimi on Satujen ja tarinoiden merkitys alle kouluikäisen lapsen kehitykselle – Oppimateriaalin tuottaminen lasten ja nuorten hoitotyöhön. Opinnäytetyöni tarkoitus oli tuottaa sähköisessä muodossa olevaa oppimateriaalia Savonia-ammattikorkeakoulun lasten ja nuorten hoitotyön opintojakson opiskeluun. Opinnäytetyöni tavoitteena on, että lasten parissa työskentelevät ihmiset ymmärtävät luovuuden suuren merkityksen lapsen kehitykselle ja pystyvät toiminnallaan tukemaan ja edistämään lapsen luovuuden ja mielikuvituksen kehittymistä sekä tekemään lapsilähtöistä hoitotyötä.

Tämä opinnäytetyöprosessi edistää ammatillista kehittymistäni erikoisesti terveyden edistämisessä, johon kuuluu yksilön ja perheen voimavarojen sekä toimintakyvyn tukeminen, aktivointi ja edistäminen. Koska syvennyin opinnoissani mielenterveys- ja päihdetyöhön, ajattelen tätä kokonaisuutta lähinnä psyykkisen hyvinvoinnin edistämisen kannalta.

2 ALLE KOULUIKÄISEN LAPSEN KEHITYS

Havainto lasten erilaisuudesta jo vauvaiässä on suhteellisen nuori. Laajemmalti se hyväksyttiin psykologiassa vasta 1980-luvulla, vaikka kasvattajat ovat jo pitkään sen tienneet. Lapsen temperamentti on synnynnäinen taipumus tai valmiuksien kokoelma, joka määrää yksilölle ominaisen käyttäytymistyylin tai reagoimismallin. Temperamentti selittää yksilön tunteen ja kokemuksen, mutta ei kerro hänen ratkaisuaan toimia eri tilanteissa. Temperamentti saa aikaan sen, että jokainen lapsi on yksilö jo vauvasta alkaen ja säilyy sellaisena suhteellisen pysyvästi yli eri elämäntilanteiden ja koko elämänsä ajan. (Keltikangas-Järvinen 2006, 20–25.)

Erik H. Erikson määrittelee alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen kehityksen seuraavasti: vauvaiässä kehityshaaste on perusturvallisuuden syntyminen ja kiintymyssuhteen luominen. Jos nämä tarpeet täyttyvät, lapselle syntyy toivoa ja luottamusta ympärillään oleviin ihmisiin ja maailmaan. Pikkulapsi-iässä kehittyvät siistiksi oppiminen, puhe ja motoriset taidot. Kehityskriisi koskettaa itsenäisyyttä ja häpeää. Lapsen minä ja oma tahto alkavat kasvaa. Leikki-iässä kehittyvät hienomotoriikka, sosiaaliset taidot, leikki ja kouluvalmiudet sekä kaveruustaidot. Tässä iässä lapsi pyrkii toteuttamaan päämääriään ja roolikokeilujaan ja jos hän ei pääse niitä toteuttamaan, lapsi kohdistaa itseensä rankaisun ja syyllisyyden tunteita tai on aloitekyvytön. (Oikarainen 2002, 2–3.)

Lapsen perimä sekä fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ympäristö ovat eri kehitysprosesseissa vuorovaikutuksessa keskenään jo sikiövaiheesta lähtien. Näitä eri osatekijöitä on mahdoton erottaa toisistaan, koska lapsen kehitys on kokonaisvaltainen prosessi. Ideaalikehitys tapahtuu, kun lapsen sisäinen ja ulkoinen maailma ovat tasapainotilassa. Tasapainotilan mahdollistaa yksilöllisyyden, vuorovaikutuksen ja kehityksen monitasoisuuden huomiointi lapsen kehityksen tukemisessa. (Noppi 2009, 312.)

2.1 Emotionaalinen kehitys

Lapsen emotionaalinen kehitys määritellään siitä lähtökohdasta, mikä on lapsen kyky ilmaista ja ymmärtää oletettuja perusemotioita kuten kiukkua, surua, hämmästyä,

pelkoa ja mielihyvää. Tämä kyky on lähtökohdiltaan synnynnäinen. Emootio tarkoittaa lyhytaikaista tunnereaktiota. Emotionaaliseen kehityskulkuun vaikuttavat suuresti lapsen havainto omasta tunnetilasta ja toisten reaktioista, erityisesti ilmeistä, ja aikuisten antama vuorovaikutuksellinen ohjaus ja opettaminen eri tilanteissa. (Korkiakangas 2008, 192.)

Lapsen tunnetaitojen kehitykseen kuuluu olennaisena osana myötäelämisen kehittyminen. Myötäelämisellä tarkoitetaan toisen ihmisen asettamista oman edun edelle ja toisen auttamista ilman oman edun tavoittelua. Tämä taito harjaantuu, kun lapsi oppii ymmärtämään toisen tunnetilaa, eli tuntemaan empatiaa toista kohtaan. Empatian taito kehittyy yhteydessä muihin sosiaalisiin taitoihin. Leikillä on tärkeä osa lapsen tunnetaitojen kehityksessä. (Autio & Kaski 2005, 37–39.)

2.2 Vuorovaikutuksen kehitys

Vuorovaikutuksen määrittäminen on haastavaa, koska se on monimutkainen prosessi, joka on riippuvainen monesta eri tekijästä. Vuorovaikutus on jatkuvassa muutoksessa oleva tapahtumaketju, jolle ei voi määrittää selkeää alkua tai loppua. Vuorovaikutukseen vaikuttavia tekijöitä ovat yksilön tulkinta tilanteesta sekä aiemmat kokemukset. Siihen vaikuttavat itse tilanne, puhekuluttuuri, viestijöiden välinen suhde ja ilmaisun sävy, katsekontakti, kasvojen ilme ja vartalon liikkeet. Tahaton viestintä on myös osa vuorovaikutusta. Se tapahtuu tiedostamatta, emmekä voi vaikuttaa siihen tietoisesti. Toisen kuunteleminen on tärkeä osa vuorovaikutusta. Se on aktiivinen prosessi, joka vaatii taitoa ja opettelua siinä missä puhuminenkin. (Kielijelppi, jelppiä akateemiseen viestintään 2009.)

Kahden läheisen ihmisen välille kehittyy tunneside, jota kutsutaan kiintymyssuhteeksi. Vanhempien ja lapsen välinen vuorovaikutus on kiintymissuhteen perusta. Kiintymistyylillä muodostuu ihmissuhteiden kautta jo varhaisessa lapsuudessa ja tallentuu lapselle sisäiseksi malliksi. Tämä malli ohjaa aikuisenakin ihmisen tapaa olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. (Antikainen 2008.)

2.3 Kognitiivinen ja kielellinen kehitys

Kognitiiviseen ja kielelliseen kehitykseen määritellään kuuluviksi muisti, havaitseminen ja tietoinen ajattelu. Näiden tekijöiden kehitys edellyttää cortexin eli aivojen kuorikerroksen kehittymistä, koska kaikki kognitiiviset toiminnot tapahtuvat cortexin hermosolujen välisten yhteyksien kautta. Hermosolut ovat olemassa jo syntymästä, mutta hermosoluverkoston yhteydet kasvavat vasta niiden käytön myötä. Kasvu on huipussaan kun lapsi opettelee puhumaan ja kävelemään. (Toivio & Nordling 2009, 150–151.)

Lapsen kokonaiskehitykselle on kielen kehittymisellä suuri merkitys. Puhe lisää lapsen mahdollisuuksia tuoda esiin omat ajatuksensa, tahtonsa ja toiveensa. Ajattelun kehittyminen liittyy kielen, minuuden ja sosiaalisten taitojen kehitykseen. Vuorovaikutuksella on tärkeä rooli kielen kehityksessä, puhe mahdollistaa vuorovaikutuksen muiden kanssa ja yhdessä ne tukevat toinen toisiaan. Kognitiivinen ja kielellinen kehitys ovat jokaisen lapsen kohdalla yksilölliseen tahtiin etenevä prosessi. (Heinämäki 2000, 49–50.)

2.4 Moraalin kehitys

Lapsi tarvitsee jo pienenä tietoa käyttäytymistavoista – ja normeista. Häntä tulee kasvattaa kunnioittamaan toisen ihmisen fyysistä koskemattomuutta, persoonaa ja mielipiteitä ja ymmärtämään, ettei toisen omaa saa turmella tai ottaa. Moraalin kehitykseen vaikuttaa tietoisuus siitä, mikä on sopivaa ja sopimatonta, luvallista ja kiellettyä, laitonta ja laillista. Arvojen sisäistäminen kuuluu myös osana moraalin kehitykseen. (Hermanson 2007, 92.)

Hyvätapaisuus antaa hyvät eväät elämää varten. Sosiaalinen vastuullisuus on hyvän tekemisen ohella, pahan tekemättä jättämistä. Lapsen sosiaaliseen vastuullisuuteen kasvamista voi havaita jo toiselta ikävuodelta lähtien, se ilmenee tunnollisuutena ja myönteisenä sosiaalisena käyttäytymisenä. Lapsen käyttäytymistä alkaa tällöin ohjata muun muassa syyllisyyden tunteet väärin tekemisen johdosta. Hyvätapaisuus on yh-

teydessä vanhempien kasvatuskäytäntöihin, joissa lapsen toimintaan yhdistetään kohtuullisia odotuksia ja häntä opetetaan myönteisen palautteen korostamisen kautta.

(Pulkkinen 2008, 308.)

3 SATUJEN JA TARINOIDEN OMINAISUUDET JA ETENEMINEN

Sadut ja tarinat määritellään siten, että ne ovat kirjoituksia, jotka perustuvat mielikuviin, myytteihin tai kansan uskomuksiin. Näissä tarinoissa aika, paikka tai arkitodellisuus eivät aseta rajoja. Satua on vaikea määritellä. Satujen tutkija Hilikka Ylönen luonnehtii kirjassaan ”Loihditut linnut” sadun määrittelemisen olevan kuin ”viivan piirtämistä veteen”. Edelleen hän jatkaa, että satu on kertomataidetta, jossa on useita episodeja ja normaalitajunnan ylittäviä kokemuksia. (Ylönen 2000, 9.)

Satujen perusta on myyttinen ajattelu. Myyttisyyteen kuuluu ennustaminen ja siirtyminen ajassa ja paikassa, niin eteen kuin taakseen päin. Myyttisyys tarkoittaa myös sitä, että luonnon oletetaan kuuntelevan ihmistä, ymmärtävän ihmisen puhetta ja myös puhuvan hänelle. Ihmisellä voi myyttisessä ajattelussa olla yliluonnollisia kykyjä ja hän voi kumota luonnon lakeja. Maailmankuva ei ole jakaantunut vain todellisuuteen ja mielikuviin, vaan ne yhtyvät samaan todellisuuteen. (Ylönen 2000, 10–11.)

Saduissa on yleensä harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta sama rakenne. Kertomuksen alussa esiintyy ongelma, esimerkiksi ylitsepääsemätön tehtävä, josta on selviydyttävä. Päähenkilöä auttavat usein yliluonnolliset auttajat, esimerkiksi puhuvat eläimet. Tavoitteeseen pääsyä hankaloittaa este, kuten noita tai paha ihminen. Satu jatkuu niin, että päähenkilö oppii vaikeuksissa ollessaan. Hän huomaa, että apua tarvitaan, sitä saadaan ja sitä voi itsekin antaa. Sadun edetessä päähenkilö oppii luottamaan itseensä ja auttajiinsa. Saduissa tapahtuu kriisi ja muutos, jonka jälkeen ongelmat ratkeavat. Sadun lopuksi päähenkilö hyväksytään ja häntä rakastetaan. Hyvyydestä palkitaan ja pahuus saa rangaistuksensa. (Ylönen 2000, 14.)

Hyvä satu määritellään seuraavasti: satu alkaa etäännyttävällä toteamuksella esimerkiksi näin: ”Olipa kerran suuren metsän takana pieni mökki”. Sadussa tulee olla selkeät hahmot ja juoni, jossa hyvä ja paha taistelevat. Hyvä voittaa aina. Näin ollen on tärkeää, että saduissa on onnellinen loppu, koska lapsi samaistuu usein sadun sankariin. Lapselle on tärkeää saada tuntee, että sankari selviää lopulta vaikeuksistaan. Osa sadun tärkeää kokemuksellista puolta on, että satu luetaan aikuisen seurassa, jossa lapsi hyväksytään kaikkine tunteineen. Sadussa paha saa aina palkkansa. (Arvola & Mäki 2009, 38–39.)

Satujen ja tarinoiden tulisi kehittää lapsen persoonallisuutta ja mieltä, raviten ja vahvistaen sitä. Niiden tulisi olla hauskoja, herättää uteliaisuutta, pitää yllä mielenkiintoa ja kiihottaa mielikuvitusta, sekä selventää lapsen tunteita, kehittää älyä, vastata hänen pelkoihinsa ja auttaa häntä senhetkisissä ongelmissaan. Kertomuksen tulisi olla koskeuksissa hänen persoonansa kaikkiin puoliin, ottaen ne vakavasti, luoden uskoa tulevaisuuteen ja vahvistaen lapsen sisäisiä voimavaroja. (Bettelheim 1984, 10–13.)

Parasta satuikää on vaikea määritellä. Kasvatustieteiden tohtorin ja satujen tutkijan Hilikka Ylösen mukaan paras satuikä on se aika, kun lapsi alkaa osoittaa kiinnostustaan satuja kohtaan. Tähän vaikuttavat myös lapsen muut ominaisuudet, kuten kehitystaso ja elämäntilanne. Yleisesti ottaen parasta satuikää on määritelty 4-8 vuoden välille. (Ylönen 2000, 7.)

4 SATUJEN JA TARINOIDEN MERKITYS LAPSEN KEHITYKSEN TUKEMISESSÄ

Lapsen kehitys on kokonaisvaltainen tapahtuma. Sadut toimivat tukena lapsen emotionaalisten, sosiaalisten ja kognitiivisten taitojen kehittymisessä. Satujen kautta voidaan tukea myös lapsen mielikuvituksen, sekä moraalisten valmiuksien kehittymistä (Murtola & Porola 2008, 8.) Satuja valittaessa on aina huomioitava lapsen ikä ja kehitystaso (Ylönen 2005, 8).

4.1 Sadut ja lapsen emotionaalinen kehitys

Sadut ja tarinat hoitavat lapsen mieltä. Lapsi tuntee olonsa turvalliseksi sadun sisällä, kun hän tietää sadun päättyvän onnellisesti. Kirjassaan ”Hoitavat sanat” Silja Mäki ja Terhikki Linnainmaa viittaavat ryhmäpsykoanalyttikko Ritva Kajanmaahan, jonka mukaan lapsen on helpompi kestää pettymyksiä elämässään, sekä myöntyä todellisuuden vaatimuksiin, kun hän saa välillä toipua ja levähtää mielikuvituksen maailmassa. (Mäki & Kinnunen 2005, 28.) Saduissa tapahtumat saavat tarvittavan etäisyyden. Lapsen on helpompi kohdata vaikeus joka on vaikkapa ”seitsemän meren takana” ja jonka päähenkilönä on kuvitteellinen hahmo tai eläin. (Ylönen 2007, 8.)

Satu auttaa ja on suoja lapselle kun elämä kolhii. Saduissa ongelmat ratkeavat, niissä kerrotaan onnistumisista, joita lapsi ehkä ei koe todellisessa elämässä. Tällöin satu lohduttaa, rohkaisee ja ilahduttaa lapsen mieltä. Satu herättää lapsen tunteet ja alkaa elää lapsen mielessä. Tarina muodostaa turvan, ehkä liian rankalta todellisuudelta. ”Satujen viitta suojaa lasta”. Intuitiivisesti lapsi poimii tarinasta itselleen voimia. Kovia kokeneen lapsen on vaikea käsitellä tunteitaan. Saduissa sankari selviää oman kekseliäisyytensä ja rohkeutensa avulla. Sadussa rohkeus ei ole pelon puuttumista, vaan satu antaa mallin pelon hallitsemiselle. Saduissa mahdoton muuttuu mahdolliseksi, siksi se herättää lapsessa toivoa ja uskoa tulevaisuuteen sekä rauhoittaa lasta (Ylönen 2008, 4–7.)

Lapsen tasapainoisen tunne-elämän muodostumiseen kuuluu kauneuden kokeminen. Saduissa tarinaan liittyy usein kaunis kuvitus, joka on tärkeä osa satua. Kuvia

katsellaan yhdessä ja ne ovat osa tarinaa. Kauneus ja estetiikka ovat elämän tärkeitä arvoja, joita tulisi vaalia lapsen elämässä. (Ylönen 2008, 7.) Lapset tarvitsevat kehityksensä tueksi monipuolisia taidekokemuksia. He oppivat niiden kautta valitsemaan omia persoonallisia valmiuksiaan tukevia taidemuotoja. Lapsille tulisi antaa aikaa, tilaa ja rauhaa mielikuvituksen ja luovuuden kehittymiselle. Kasvattajalle lapsen tutustuttaminen kokemaan esteettistä nautintoa taiteesta, on väline lapsen kasvattamisessa ihmisyyden tärkeään osa-alueeseen, eli kykyyn tuntea mielihyvää kauneudesta. Varhaiset taidekokemukset luovat pohjaa myöhemmille taide-mielityyksille ja lapsi oppii arvostamaan kulttuurinsa eri osa-alueita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23–24.)

Satujen lukemisen on todettu vähentävän lasten pelkoja, esimerkiksi hoitotoimenpiteisiin valmistautumisessa ja sairauksia hoidettaessa. Satujen avulla lasta voidaan tukea myös erilaisten elämänongelmien ja kriisien, kuten kuoleman tai erotilanteiden kohtaamisessa, sekä niihin liittyvässä surutyössä. (Suvilehto & Ebeling 2005, 530–531.) Satujen ja tarinoiden lukemista voidaan käyttää lasten psyykkiseen pahoinvointiin, niin ennaltaehkäisevästi, kuin myös terapeutisessa mielessä. (Arvola & Mäki 2009, 5–6.) Satu eheyttää lapsen tunne-elämää auttaessaan elämään kaikenlaisten, etenkin lapsen kielteiseksi kokemien tunteiden kanssa. (Mäkelä 2003, 35.) Lapsi työstää asioita mielessään sadun kautta. Jos lapsi esimerkiksi haluaa kuulla saman sadun yhä uudestaan, sisältää satu lapselle tärkeää asiaa ja kun hän ei enää halua kuulla satua, hän on käsitellyt asian mielessään ja on valmis siirtymään uuteen satuun. (Mäki & Kinnunen 2005, 31.)

Erityisesti lapsen emotionaalisen kommunikoinnin taidot kehittyvät tarinoiden kuuntelemisen myötä. Kuuntelemalla satuja ja tarinoita lapsi pohtii, kuinka hänen tulee suhtautua erilaisiin ilmiöihin ja tilanteisiin. Tarinat kehittävät hänen arvioimiskykyään. Kertomuksien kuuntelemisen ja kertomisen myötä lapsen minäkuva, itsetunto ja identiteetti vahvistuvat. (Aikio 2009, 139–142.)

Lapsella on mahdollisuus sadun välityksellä purkaa aggressioitaan ketään vahingoittamatta tunnetasolla. Ystävällisyys toisia kohtaan on palkittava teko, niin saduissa, kuin myös tosielämässä. Sadut edistävät lapsen henkistä kehitystä ja hyvinvointia. (Ylönen 2000, 27–28.)

4.2 Sadut vuorovaikutuksen ja sosiaalisen kehityksen tukena

Lapsen itsetunto kehittyy vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Lapsi tarvitsee huomiota ja kiitosta. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää saada yrittää, onnistua ja epäonnistuakin. Lapsi oppii aikuisilta ja ryhmässä muiden lasten kanssa sosiaalisia taitoja ja käytöstapoja. Aikuinen voi auttaa lapsen itsetunnon kehittymistä hyväksymällä lapsen omana itsenään. Lapselle välittyy tunne että hän on arvokas, vaikka ei aina onnistuisikaan. Vuorovaikutustaidot kehittyvät satujen lukukokemuksissa. Lapsi tarvitsee mielikuvitusta voidakseen eläytyä toisten ihmisten tunteisiin ja ajatuksiin. (Maunumaa, Rauhala & Simojoki 1999, 6–8.)

Vuorovaikutus toimii lapsen maailmassa hänen kokonaiskehityksensä tukirakenteena. Yhteistoiminnassa aikuisen kanssa lapsi rakentaa oman mallinsa toimia. Kannustava palaute rakentaa lapsen positiivista minäkuvaa. Kaikki yhteinen toiminta lapsen kanssa, satujen lukemisen ohella, tukee hänen kehitystään. Myönteinen vuorovaikutustilanne lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja rohkaisee lasta ilmaisemaan tunteitaan; niin ilonaiheitaan, kuin myös tarvitsemaansa lohdutusta. Jaetulla vuorovaikutuksella kirjanlukutilanteessa on lapsen kehitykselle tärkeä merkitys. Lapsen kehitykselle on myös tärkeää päivittäisen arjen kokeminen ja yhteiset hetket vanhemman kanssa. (Lyytinen & Lyytinen 2003, 115–117.)

Vuorovaikutus ja kommunikaatiotaidot syntyvät harjoittelun kautta. Näissä taidoissa lasta voi kehittää satujen lukemisen kautta. Tärkeää on katsekontakti, kiireettömyys ja rauhallisuus sekä vastavuoroisuus. Yhteys ympäristöön on kaiken oppimisen perusta. Vuorovaikutuksessa todetaan olevan noin 10 % kielellistä osuutta. Suurin osa vuorovaikutusta on siis ei-kielellistä; kuten eleitä, ilmeitä ja liikkeitä. (Yliherva 2002, 47–57.) Lapsella on jo aivan pienenä aktiivinen vuorovaikutussuhde ympäristönsä kanssa. Virikkeiden tarjonta kehittää aistikokemuksia ja virittää lapsen kiinnostusta ympäristöönsä. (Rusanen & Torkki 2001, 102.)

Sadutus, tarkoittaa sitä kun lapsi kertoo omaa itse keksimäänsä satua. Sadutus on vuorovaikutustapahtuma, joka perustuu vastavuoroisuuteen. Tapahtuman ydin on yhteisessä tekemisessä ja kokemisessa. Satu voidaan kirjata talteen ja kertoa muille sekä laittaa näytteille, jos lapsi antaa siihen luvan. Näin toimittaessa lapsi kokee häntä kohtaan osoitettua arvostusta ja hänen itsetuntonsa kasvaa tapahtuman myötä. Satua ei

arvioida, vaan se on hyvä juuri sellaisena kuin lapsi sen kertoo. Sadutus on arvokas tietolähde lapsen sisäisistä kokemuksista, pysähtymistä yhteiseen hetkeen, ihmettelyn, jännityksen, huolien ja huumorin jakamista. (Karlsson & Riihelä 2008, 98–100.)

Satu itsenäistää ja sosiaalistaa lasta. Itsenäistyminen on jatkuva prosessi, jossa eläytyvä vuorovaikutus on suuressa roolissa. Itsenäistymiseen tarvitaan riippumattomuutta tukevaa vuorovaikutusta. Kasvattaja antaa lapsen itse rakentaa tulkintaansa, vuorovaikutuksessa muiden kanssa, välttämättä antamasta valmiita vastauksia. Apuna käytetään tunteita, kokemuksia ja taitoja, jotka houkuttelevat esiin. Itsenäistymistä tukevassa vuorovaikutuksessa lapsi on oman kokemusmaailmansa paras asiantuntija. Turvallisuuden tunteella on tärkeä asema lapsen itsenäistymisprosessissa. (Turpeinen 2004, 27.)

4.3 Sadut ja lapsen kognitiivinen ja kielellinen kehitys

Kokemukset rakentavat lapsen aivoja. Aivojen kehityksen kiihkein vaihe jatkuu noin kolmeen ikävuoteen asti, sen jälkeen kehitys etenee hitaammin. Varhaisvuosien kokemuksilla on suuri merkitys lapsen aivojen kehittymiselle. Lapsen kokemuksista syntyy aivoihin soluyhteyksiä, jotka vaikuttavat aivojen rakentumiseen. Etenkin lapsen tasapainoinen kehitys edellyttää, että nämä kokemukset ovat luottamusta herättäviä ja myönteisiä. Lapsen aivojen kehitys on niin ympäristön kuin myös perintötekijöiden tulosta. Onnellinen ja tyytyväinen lapsi oppii parhaiten. Lapsi tarvitsee aikaa ja rauhaa kasvulleen. Lapsen aivoja ”ruokkivat” sadut ja tarinat, jotka samalla mahdollistavat luovuuden ja mielikuvituksen kehittymistä. (Mäkelä 2009, 60–64.) Lapsen aivot tarvitsevat kehityksessään ”leikkivaiheen” jotta ne myöhemmin pystyvät luovaan ajatteluun (Bergström 2009, 129).

Satujen lukemisella on tärkeä osuus lapsen ajattelun ja kielellisen kehityksen kasvuun. Sadut opettavat lapselle uusia asioita, sanoja ja kielenkäyttömuotoja, sekä loogista ajattelua. Sadut myös välittävät lapselle kulttuuriperintöä ja elämyksiä. Lapsi oppii ja kasvaa, niin sadun sankarin kuin myös muiden satuhahmojen kokemusten myötä. Sadut herättävät lapsen älyllistä mielenkiintoa ja jäsentävät ympärillä olevaa maailmaa. (Jääskeläinen & Kalliokoski 2001, 22–28.) Lukutilanteet harjaannuttavat myös lapsen muistia. Lapselle on hyvä lukea paljon, loruilla, riimitellä ja leikkiä kielellä. Lapset

oppivat parhaiten, kun käytetään eri aistikanavia, kuten näköä, kuuloa, rytmiä tai liike ja tuntoaistia. (Karvonen & Lehtinen 2009, 50–51.)

Lapsen omalla varhaisella kiinnostuksella ja asenteella satukirjanlukua kohtaan on todettu olevan merkittävää positiivista vaikutusta myöhemmälle kielellisten kykyjen sekä luku- ja kirjoitustaidon kehitykselle. (Kurra 2002, 30.) Satujen lukeminen lapsille auttaa kehittämään sanaston ja kielen rakenteiden rikkautta. (Kirstinä 2001, 19.) Satujen kuunteleminen puolestaan kehittää lapsen keskittymiskykyä ja pitkäjänteisyyttä sekä edistää äidinkielen hallintaa. (Mäkelä 2002, 10.) Lapsen kielellinen kehitys on jatkuva prosessi joka alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Tässä prosessissa lapsi on aktiivinen tekijä, jolle on merkityksellistä että hänelle tarjotaan rikas, lukemista tukeva ympäristö. (Karvonen 2005, 22.) Karvonen toteaa myös, että lukemistietoisuuden syntyminen on tärkeä osa kielellistä kehitystä ja lukemaan oppimisen perusta. Lukemistietoisuus tarkoittaa sitä, että lapsi ymmärtää lukemisen tarkoituksen sekä tilannesidonnaisuuden, ja siten myös kiinnostuu lukemaan oppimisesta. (Karvonen 2005, 30–31.)

Lapsi oppii kokemusten, elämysten, samaistumisen, jäljittelyn ja leikin kautta toteaa Sakari Tobeliuksen satuihin perehtynyt Timo Jantunen kirjassaan ”Satu kasvattaa, Tobeliuksen sadut ja kasvatusajattelu”. Lapsen tulisi saada itse tehdä havaintoja ja kokea oivalluksien iloa. (Jantunen 2007, 24–25.) Maailmankuulu satujen tutkija Bruno Bettelheim toteaa kirjassaan ”Satujen lumous, merkitys ja arvo” että lapsi tarvitsee yhteyttä tunteisiinsa jotta hänen mielikuvituksensa ja älynsä yhdessä tukisivat ja rikastuttaisivat toinen toistaan. (Bettelheim 1984, 9–10.)

Lapsen persoonallisuus- ja temperamenttierot korostuvat kirjanlukutilanteissa. Toiset lapset ovat luonnostaan kiinnostuneita ja osoittavat aktiivisuutta lukutilanteissa, toiset jaksavat keskittyä, katsella ja kuunnella. Kirjaa lukevan henkilön motivaatio, myönteinen asenne ja vastavuoroisuus ovat parhaita edellytyksiä lapsen kiinnostuksen heräämiselle lukutilanteissa. (Murtola & Porola 2008, 27–31.)

Lapsen myönteiseen kasvuprosessiin kuuluu mielikuvituksen kehittyminen. Mielikuvitus avaa lapselle tien mahdollisuuksien maailmaan. Lapsen ajattelua myötäilee sadun konkreettinen kieli. Samalla kuitenkin saduissa käsitellään asioita vertauskuvallisesti. Sadun kautta uudet kokemukset tulevat lapsen tasolle ja lapsi

ymmärtää ne näin paremmin. Satu tekee lapsen maailman suuremmaksi ja helpottaa tosielämän kohtaamista. Käsitteet muuttuvat mielikuviksi ja kuvakielen avulla luovat pohjaa myöhemmälle abstraktille ajattelulle. (Heinonen & Suojala 2001, 144–146.)

Mielikuvitusta voidaan kasvattaa ja kehittää; se ei ole synnynnäinen ominaisuus, toteavat Sinikka Rusanen ja Kaisa Torkki artikkelissaan ”Mistä on lapsen kuvat tehty”. Mielikuvitus tarvitsee kehittyäkseen kokemuksia, havaintoja, elämyksiä ja tunteita. Mielikuvitus aktivoi lapsessa uusia ajatusrakennelmia. Mielikuvitus ja tieto elävät rintarinnan ja auttavat toisiaan. Aivot ovat kokonaisuus, joka tarvitsee monipuolisia virikkeitä toimintaansa varten. Mitä rikkaampi on todellisuus, sitä paremmat mahdollisuudet luodaan kuvittelulle. (Rusanen & Torkki 2001, 101.)

Satu antaa tilaa mielikuvitukselle, herättää tunteita ja lopuksi vapauttaa niistä. Satu lumoo kuulijansa ja synnyttää emotionaalisia mielihyvän tunteita. (Jääskeläinen & Kalliokoski 2001, 48.) Sadut lisäävät lapsen luovuutta ja kuvitteellisuutta, mutta auttavat myös hahmottamaan mielikuvituksen ja toden rajoja. (Kirstinä 2001, 19–20). Lapsen luovuus elää vapaudessa, siihen on mahdollisuus jokaisella lapsella. Parhaita kasvatuksellisia keinoja lapsen kannustamiseksi luovuuteen, ovat aito kiinnostus ja arvostus lasta kohtaan, hymy ja rohkaisun sanat. Lapselle on myös tärkeää kokea onnistumisen elämyksiä. Luovalla lapsella on vilkas mielikuvitus ja innostumisen taito. (Uusikylä 2001, 14–22.)

4.4 Sadut ja lapsen moraalikäsitteiden kehitys

Lapsi oppii esimerkin ja oman oivaltamisen kautta. Hyveitä, kuten myötätuntoa ja suvaitsevuuutta käsitellään sadussa vastakohtien kautta. Näin esimerkiksi saduissa esiintyvä paha, herättää lapsessa negatiivisia tunteita ja pahasta selviytyminen, iloa ja myötätuntoa. Lapsi oppi välttämään pahaa ja tavoittelemaan hyvää. Myötätunto syntyy lapsessa hyvin varhain ja kasvaa arjessa, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, lapsen saadessa konkreettisen esimerkin eettisistä hyveistä jotka liittyvät hänen omaan elämäänsä. (Ylönen 2005, 8–14.)

Moraaliset valmiudet kehittyvät, kun sadut ja tarinat luovat lapsen mieleen tunnesiteen hyvyyteen; halun tehdä oikein. Tarinat antavat hyvän mallin tilanteisiin, joita ei vält-

tämättä esiinny lapsen jokapäiväisessä elämässä. Lapsen moraalien kehitykselle on tärkeää että hänelle luetaan ”oikeanlaisia” satuja, joissa hänellä on mahdollisuus samaistua hyvyteen. (Kilpatrick, Wolfe & Wolfe 2010.) Satujen ja tarinoiden yksi tärkeää elementti on valinnan mahdollisuus. Sankarilla on sadussa vapaus valita hyvän ja pahan välillä. Valinta johtaa seuraamuksiin, hyvän valitsemisen kautta sankari saa arvostusta ja voi pelotta kohdata tulevaisuuden. Sadun kautta lapsi valitsee millainen ihminen hän haluaa tulevaisuudessa olla. (Lakin 2007.)

Eläytyessään ja samaistuessaan lapsi oppii tiedostamattaan käyttäytymismalleja, arvoja ja asenteita. Merkitystä on myös sillä, miten satu lukemishetkellä koskettaa lasta, hänen tarpeitaan ja kehitystasoaan. Lapsi saa tarvikkeet maailmankuvansa rakentamiseen ulkopuoleltaan, kaikesta minkä keskellä hän elää. Satujen tulisi vahvistaa lapselle elämänmyönteisyyttä ja perusturvallisuutta. Huumorin käyttö kohottaa lapsen arjen yläpuolelle. (Kivi 2009, 53–56.) Saduissa on usein moraalinen opetus, josta lapsi siirtää tilanteen usein leikkeihinsä ja elää sen todeksi mielikuvituksensa kautta. (Hakkarainen 2003, 4.)

5 SADUT JA TARINAT, LAPSET JA LUOVUUS OPPIMATERIAALIN TUOTTAMINEN

5.1 Kehittämistyön suunnittelu ja käynnistys

Kehittämishankkeen suunnittelussa ja käynnistyksessä on erotettavissa peräkkäisiä vaiheita, kuten kehittämistarpeen tunnistaminen, sen ideointi ja esiselvitys. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 25–26). Työni on tehty projektimenetelmää soveltain. Projektilla tarkoitetaan hanketta, jolle on määritelty selkeä tavoite, joka pyritään toteuttamaan tähän projektiin kohdistetulla työllä. Toimintaa ohjaa suunnitelmallisuus. Projektissa toimivilla on omat vastualueensa. Projektille on asetettu aikataulu ja päättymispäivämäärä sekä taloudelliset reunaehdot. Projektin etenemistä sekä tuloksia seurataan. Projekti on kehityshanke, josta on hyötyä kohteelleen. (Kettunen 2003, 15–16.)

Kehittämistarpeen tunnistaminen nousi omasta kiinnostuksestani ja arvostuksestani luovuutta ja lapsia kohtaan. Olen aina ollut kiinnostunut luovasta ilmaisusta ja ihailen lasten valtavaa luomisvoimaa ja idearikkautta. Ideointi lähti liikkeelle tästä ajatuksesta ja sain tukea opinnäytetyö idealleni lehtori Helena Pennaselta, sekä hyväksynnän aiheelle ”Satujen ja tarinoiden merkitys alle kouluikäisen lapsen kehitykselle” yliopettaja Pirkko Jokiselta. Tämän jälkeen koulutuspäällikkö Maritta Pitkänen Savonia-ammattikorkeakoulun edustajana hyväksyi ideani ja koulun edustajana tilasi tuotoksen lisäoppimateriaaliksi lasten ja nuorten hoitotyöhön. Opinnäytetyön ohjaaja hankkeistamissopimuksen tein myöskin Savonia-ammattikorkeakoulun yhteyshenkilön koulutuspäällikkö Maritta Pitkäsen kanssa 19.1.2010.

Hyvän aiheen kriteerit ovat; aiheen kiinnostavuus tekijälleen, tieteenalan sopivuus työlle, sekä aiheen yhteiskunnallinen tai tieteensisäinen merkitys. Hyvän aiheen tulisi myös opettaa jotain uutta tekijälleen, sen tulisi olla toteutettavissa kohtuullisessa ajassa ja siitä tulisi olla saatavilla tarpeeksi tietoa. Sopivan ohjaajan löytyminen työlle on myös tärkeä asia. Ennen työn aloittamista on arvioitava tekijän niin sisäiset, kuin ulkoiset voimavarat, joita työ vaatii. Aiheen tulee olla sellainen, että tekijän kyvyt ja kokemukset pääsevät esiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 77–80.)

Työni aihealue, jonka itse keksin, sopi minulle mielestäni erittäin hyvin, koska halusin tehdä opinnäytetyöni luovuuteen liittyvästä aiheesta. Kehitellessäni ideaa eteenpäin päädyin luovuuden ”syntysijoille” eli lapsuuteen. Aiheen rajaamisessa on tarkennettava ajatusta, mitä tekijä haluaa osoittaa keräämällään aineistolla. (Hirsjärvi ym.2007, 81). Halusin osoittaa keräämäni aineiston kautta, kuinka tärkeää on vaalia ja tukea lapsen luovaa ilmaisua ja mielikuvituksen kehittämistä. Kyky itsensä ilmaisuun on mielestäni tärkeimpiä ihmisen voimavaroja elämässä eteenpäin mennessä ja mahdollistaa ilon ja mielekkään elämän kokemisen koko elämänkaaren ajaksi. Aihe rajautui kuin luonnostaan satujen ja tarinoiden osuuteen luovuuden kehittymisessä, koska juuri ne ovat mielestäni erityisen tärkeä osa-alue lapsen mielikuvituksen kehittymiselle. Tieteenalan valinnassa jouduin syventämään tietojen etsintää monitieteelliseksi, koska aihealueeseen löytyi tietoa muun muassa kasvatustieteistä, psykologiasta, ja kulttuuritutkimuksesta, lääketieteen ohella. Aiheeseen on tullut juuri viime vuosina paljon lisää kirjallisuutta ja uutta tutkimusta monelta tieteenalalta, joka viittaa aiheen yhteiskunnallisen merkittävyyden kasvuun. Eri tieteenalojen tutkimusten lukeminen lisäsi työmäärää, mutta samalla antoi myös ymmärrystä ja uusia näkökulmia osa-alueista, joita kuuluu lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun ja kehitykseen.

Sopiva ohjaaja opinnäytetyölle on ensiarvoisen tärkeää. Opinnäytetyön ohjauksen tavoitteena on tukea opinnäytetyön tekijän ammatillista kehittymistä. Ohjauksen ajoitus ja saatavuus sujuvoittaa ja tukee opiskelijan itsenäistä oppimisprosessia. (Vilka & Airaksinen 2004, 51.) Työni ohjaajalla lehtori Helena Pennasella on pitkä kokemus ja vankka tietotaito lasten ja nuorten hoitotyön opetuksesta sekä opinnäytetöiden ohjauksesta.

Työni tavoitteena on, että tulevat lasten parissa työtä tekevät ihmiset ymmärtävät kuinka tärkeästä asiasta on kyse, kun puhutaan lapsen luovuuden ja mielikuvituksen vaalimisesta ja kehittamisestä. Tuloksena syntyi oppimateriaali nimeltään ”Sadut ja tarinat lapset ja luovuus”, sähköisessä muodossa olevaa lisämateriaalia Moodleen lasten ja nuorten hoitojakson opiskeluun.

Kehittämishankkeen suunnittelu on erityisen tärkeä vaihe, koska se mahdollistaa oikeiden asioiden tekemisen oikeaan aikaan. Se helpottaa resurssien, ajan, toimintojen ja

tulosten tärkeysjärjestykseen laittamista. Kirjallinen suunnitelma on siis hankkeen tärkein ohjauskeino. Se kattaa kaikki kehittämisen vaiheet ja raamittaa työtä. (Heikkilä ym. 2008, 68–70.) Työsuunnitelma jäsensi työni kulkua, se kertoi kuinka työni tulisi kulkemaan työprosessin eri vaiheissa. Työni sai todella raamit työsuunnitelman myötä.

SWOT- eli nelikenttäanalyysiä käytetään nykytilanteen suunnitteluun ja analysointiin. Siinä arvioidaan työn ja sen tekijän sisäisiä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia sekä uhkia. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 44–45.) Sisäisiä vahvuksiani ovat: oma innostus asiaan ja tärkeäksi kokeminen. Kokemus ja taito ideointiin ja taiteen alan kokemus. Heikkouteni on kokemattomuus opinnäytetyöprosessissa. Mahdollisuudet ovat ”toimiva”, kiinnostava, ajattelemaan pistävä tuotos, joka on hyvä lisä lasten ja nuorten hoitotyön oppimateriaaliin. Uhkana on aikatekijä. Uskon, että selviän ohjaavan opettajani avulla kokemattomuudesta ja aikatekijän olen ottanut haltuun pidentämällä opiskeluaikaani siihen, kunnes saan työni tehtyä. Työni ei sisällä mitään luottamuksellista tietoa.

Tiedonhaussa on oleellista aineiston hankinta ja sen kriittinen arvioiminen. Lähteiden arvioimisessa on hyvä perehtyä kirjoittajan tunnettavuuteen ja arvostettavuuteen. Tärkeää on myös lähteen ikä ja lähdetietojen alkuperä, sekä lähteen uskottavuus, julkaisijan arvovalta ja vastuu. Tekstin täytyy täyttää tieteellisen tutkimuksen peruskriteerit, joita ovat totuudellisuus ja puolueettomuus sekä objektiivisuus. (Hirsjärvi ym.2007, 109–110.) Keräämääni tietoa arvioin kriittisesti. Tein arvioinnin tueksi yhteenvedon kirjoittajan meriiteistä. Meriittilistassa ilmeni muun muassa henkilön koulutus, työkokemus, erikoisalut sekä julkaisut; kuten kirja-artikkelit, lehtiartikkelit ja mahdolliset oppikirjat ja tutkimukset opinnäytetyöhöni liittyvästä aiheesta.

Näyttöön perustavassa toiminnassa, johon myös kehittämishankkeissa pyritään, puhutaan tiedon eri lajeista. Tutkimustieto perustuu tutkimuksen avulla ja tieteellisiin kriteereihin saavutettuun tietoon. Tiedon tulee olla kerätty systemaattisesti ja luotettavasti. Kehittämishankkeissa on hyvä hyödyntää jo olemassa olevaa tietoa, mutta kehittämishankkeelta odotetaan myös, että tuloksena syntyy uutta tietoa, tai uusi käytännönläheinen tarpeellinen tuotos, jota on helppo hyödyntää ja arvioida. (Heikkilä ym. 2008, 104–109.)

Olen suorittanut tiedonhakua Savonia-ammattikorkeakoulun informaation avulla eri tieteenalojen tietokannoista. Näitä ovat olleet Medic, Chinal, Linda, Arto ja Erik. Lisäksi käytin kirjastomme Aapeli-tietokantaa, Kuopion kaupungin ja yliopiston kirjastoja sekä Siilinjärven kirjaston tietopalvelua. Opastusta tiedonhakuun sain ohjaavalta opettajaltani ja kehittämistyöpajoista. Tietoa kerääntyi toisista oppinäytetöistä, tutkimuksista ja aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta, tieteellisistä julkaisuista ja artikkeleista alan lehdistä. Aikaraja tiedonhauille oli määritelty vuosien 2000–2010 välille. Hakusanoina käytin sanoja sadut, tarinat, lapset ja lukeminen. Englanninkieliset hakusanat olivat fairytale, story, children and reading. Lisäksi tilasin kirjastojen kautta eri yliopistoista tutkimuksia, joita en onnistunut saamaan verkkojulkaisuina. Näistä valitsin lopulliseen työhön ne, jotka mielestäni parhaiten avasivat tietoperustaa eri näkökulmista, satujen ja tarinoiden merkityksestä lapsen kehitykselle.

5.2 Sadut ja tarinat, lapset ja luovuus oppimateriaalin kehittäminen

Tuotokseni suunnittelua ohjasivat Suomen virtuaaliyliopiston kriteerit laadukkaalle verkko-opetusmateriaalille. Ne ovat pedagogiset laatukriteerit, joihin kuuluu muun muassa selkeä ja jäsenneily rakenne. Oppimateriaali tähtää oppijakeskeiseen tavoitteelliseen oppimiseen. Sisällöllisiä laatukriteereitä ovat: luotettavuus, ajankohtaisuus, monipuolisuus, haastavuus, kohderyhmälle soveltuva sisältö, laajempaan kokonaisuuteen liittyvä, yhdisteltävissä oleva, päivitettävä ja uudelleen käytettävissä oleva materiaali. Välineellisiä laatukriteereitä ovat muun muassa käyttäjän ehdoilla toimiva, luotettava ja varma, johdonmukainen, graafisesti selkeä, sekä helposti opittava ja muistettava materiaali. (Suomen virtuaaliyliopisto 2010.) Tuotetun materiaalin tulee olla helposti ymmärrettävä ja oikeakielinen. Hyvä teksti on tiivis ja perusteltu. Rakenne on johdonmukainen, tiedot ovat luotettavista lähteistä ja ne on liitetty yhteen niin, että sanoma välittyy alkuperäisen tekstin kirjoittajan tahtomalla tavalla. Kirjoitus muuttuu sanomaksi, kun lukija osaa selittää lukemansa ja alkaa toimia sen ohjeistamalla tavalla. Tekstin ymmärrettävyyteen vaikuttavat myös sisällön ohella, rakenne ja ulkoasutekijät. (Sorjonen 2003, 17–18.)

Oppinäytetyöni tuotosta aloin suunnittelemaan ja käynnistämään sen tekoa, heti kun tietoperusta oli kokonaisuudessaan valmis. Tuotoksen muodoksi katsoin

parhaimmaksi A4-koon. Päädyin siihen, että se sisältää etusivun, sisältöluettelon ja aiheen jaoteltuna viiteen osa-alueeseen. Ohjenuorana osa-alueiden sisällölle pidin ajatusta ”Miten teksti parhaiten muuttuisi sanomaksi lukijan mielessä?” Halusin herkistää lukijaa lapsen maailmalle ja lapsen tavalle kokea tilanteita. Ensimmäinen luvun, eli alkusanojen tarkoitus on tähdentää lapsen luovuuden tukemisen tärkeyttä myöhemmälle elämäkululle. Toinen luku kertoo millainen on hyvä satu ja paras satu-ikä. Kolmas luku alaotsikoineen kertoo sadun mahdollisuuksista lapsen kehityksen tukena. Neljännen luvun ”punainen lanka” on itsensä ilmaisemisen tärkeys lapsen kehityksessä, eli mielikuvitus ja luovuus lapsen kehityksessä.

Tavoitteeni oli kerätä tietoperustasta oleelliseksi ja tärkeäksi katsomani tieto, jota lasten parissa toimiva henkilö pystyy hyödyntämään. Tavoitteeni oli tuotos, joka on sisällöltään kiinnostavaa luettavaa ja että se herättää lukijassa pohdintaa ja uusia näkökulmia lastenhoitotyöhön. Satujen lukeminenhan ei ole uusi asia, mutta nykypäivän lapset kaipaavat ”satujen suojaa” yhä enemmän elämässään. Monen lapsen elämää, kehityskriisien ohella, koskettavat vaikeat tilanteet, kuten avioerot, uusperheet, alkoholismi ja mielensairaudet sekä monet muut vaikeat tilanteet.

Tavoitteekseni asetin myös, että tuotoksesta tulee esille olennaiset asiat, mutta se ei saa olla myöskään liian pitkä. Sopivaksi pituudeksi asetin noin 3–4 sivua tekstiä. Tähän päädyin omasta kokemuksesta opiskelijana ja oppimateriaalien lukijana. Halukkuutta opiskeluaikani lisäoppimateriaalin lukemiseeni lisäsi materiaalin ”tiiviyys”, koska aika on ”kortilla” usein opiskelun aikana. Tuotoksen sisällön jaoin pää- ja alaotsikoihin, tarkoituksena oli sisällön selkiyttäminen lukijalle. Lukujen ja alalukujen otsikot ja kappalejako paljastaa lukijalle asian johdonmukaisen ja loogisen etenemisen sekä auttaa asian ymmärtämisessä. (Hirsjärvi ym. 2007, 302–303).

Lasten piirustukset valitsin ”keventämään” yleisilmettä ja korostamaan osaltaan yhtä luovuuden osa-aluetta. Teksti osuuden jälkeen kokosin koosteen satukirjoista, joissa käsitellään lasten elämän eri tilanteita. Kirjoja valitsin myös sen mukaan mitä palkintoja tai tunnustuksia kirja mahdollisesti on saanut Suomessa tai Pohjoismaissa. Lopussa on luettelo aiheeseen liittyvästä tietokirjallisuudesta.

Tuotokseni lähteinä käytin keräämäni tietoainesta johon yhdistin omaa näkemystäni ja kokemustani lastenhoitotyössä. Tuotoksen piirustukset löytyivät omasta

perhepiiristä. Erikoisesti olin tyytyväinen etusivun piirroksen, joka kuvastaa mielestäni luovuutta parhaimmillaan. Kaikilta henkilöltä, joilta olen kysynyt mitä kuva esittää, olen saanut eri vastauksen ja mikä tärkeintä, se on aina ollut oikea vastaus. Luovuudessa ei ole oikeita eikä vääriä vastauksia, on vain eri näkökulmia katsoa asioita.

Evalointi, eli kehittämishankkeen arviointi on tapa saada esiin tietoa siitä millaisia tavoitteita on saavutettu ja millainen vaikuttavuus työllä on ollut, sekä millaisiin tuloksiin on päästy. Yleisintä on koota tietoa keskeisiltä sidosryhmiltä. (Heikkilä ym. 2008, 129.) Arvioin kehittämishanketta lähettämällä tuotoksen (liite 1.)” Sadut ja tarinat lapset ja luovuus ” kahdelle opiskelijaryhmälle, ja lasten ja nuorten hoitotyön opettajille. Ohjaajani on myös työn tilaajan yhdyshenkilö, eli hänen palautteensa on siinä mielessä tärkeää. Palautekaavakkeessa kysyin toteutuiko tuotoksen tavoite, eli ymmärrys siitä kuinka lasten parissa toimivat ihmiset voivat tukea ja kehittää luovuutta lapsissa satujen ja tarinoiden lukemisen kautta. Palautekyselyssä pyydettiin myös kommentoimaan vapaasti tuotosta. Palautteissa oli vastattu, että tuotoksen tavoite toteutui hyvin. Omissa kommenteissa tuotoksen visuaalista ulkoasua kuvattiin raikkaaksi ja selkeäksi. Kerrontatapa piti yllä mielenkiintoa ja teksti oli sopivan mittainen. Kuvitus elävöitti ja tuki tekstiä. Palautteen antajat kertoivat, että kirjavinkkilista oli hyvä idea ja tuotos tarjosi lukijalle mahdollisuuden lähteä itse ideoimaan ja soveltamaan satujen ja tarinoiden hyödyntämistä lasten parissa toimiessaan.

5.3 Kehittämistyön päättäminen ja tuotoksen käyttöönotto

Koko tämän hankkeen ajan hyödynsin eri tahoilta saamaani palautetta. Työn laadun seuranta – ja arviointia ohjasivat ohjaavan opettajan kanssa pohdinta, opponentin kanssa yhteistyö ja koulutovereilta saatu palaute. Myös omat seminaarit, muiden töiden opponointiseminaarit, sekä äidinkielen opettajan korjaukset työhöni olivat tärkeitä seuranta- ja arviointilähteitä työlleni. Palautteet kaikilta tahoilta ohjasivat työni kulua.

Hankkeen dokumentointi on osa hankkeen viestintää ja sen avulla voidaan seurata hankkeen edistymistä. (Heikkilä ym. 2008, 87). Pidin päiväkirjaa kaikesta projektiin

liittyvästä aktiviteetista, kuten tapaamisista ja ohjaustilaisuuksista ohjaavan opettajan kanssa. Dokumentoin esille tulleet asiat, uudet ideat, lähteet, lisäykset tai puutteet sekä erilaiset näkökannat suhteessa työhöni. Ohjaava opettajani on myös työn tilaajan eli Savonia-ammattikorkeakoulun yhteyshenkilö, joten hänen palautteensa työstä oli ensiarvoisen tärkeää. Hain aktiivisesti ohjausta työhöni ohjaavalta opettajalta ja sain sitä kiitettävästi. Päiväkirjan kautta näin kuinka opinnäytetyöprosessi eteni vaihteittain eteenpäin. ”Prosessi” ei mielestäni kuitenkaan lopu työn loppumiseen, vaan voin hyödyntää saamaani tietoa työelämässä ja saan yhä uusia näkökulmia asioihin päiväkirjaa uudelleen lukiessani.

Kehittämishankkeen päättäminen on yhtä olennainen osa prosessia kuin muutkin vaiheet. Siihen kuuluu tuotoksen luovuttaminen tilaajalle ja hänen hyväksyntänsä varmistaminen tuotokselle. Myös lopullinen dokumentointi ja arviointi kuuluvat tähän vaiheeseen. Kehittämistyön päätösvaiheessa on hyvä kerätä ja siirtää eteenpäin saadut kokemukset, kuten jatkotutkimusten aiheet sekä parannusehdotukset. Hankkeen loppuraportti kertoo mitä on saatu aikaan ja mitä opittiin, sekä mitä voisi tehdä toisin. Loppuraportti kertoo myös kuinka hyvin hanke on toteutunut, mitä tuloksia ja vaikutuksia sillä on ollut. Tuloksia pitää voida tarkastella kriittisesti. (Heikkilä ym. 2008, 121–125.) Työn viimeiseen osioon eli pohdintaan olen koonnut kokemuksiani työn tekemisestä. Pohdin mitä olen saanut aikaan, mitä opin ja missä on opittavaa. Pohdinta oli mielestäni tärkeä työvaihe, sen kautta sain kokonaiskuvan koko prosessista.

Opinnäytetyöni oli valmis lähetettäväksi arvioijille, opponenteille ja yhteistyökumppaneille 19.4.2010. Lopputuloksen eli opinnäytetyöraportin esitän opinnäytetyöseminaarissa 10.5.2010. Viimeistely- ja julkistamisvaiheessa luovutan opinnäytetyöni arvioidavaksi. Se myös tarkistetaan Urkund-ohjelmalla. Opiskeluprosessin loppuvaiheessa laadin kypsyysnäytteen, jonka tarkoitus on osoittaa, että hallitsen opinnäytetyöni sisällön ja minulla on taitoa rakentaa tieteellisluontoinen teksti. Luovutan opinnäytetyön tuotoksen Savonia-ammattikorkeakoululle, sekä teen sähköiset tallennukset Kansalliskirjaston Theseus-tietokantaan. Kehittämistyön tuotoksen käyttöoikeuksineen luovutan Savonia-ammattikorkeakoulun käyttöön.

6 POHDINTA

6.1 Tuotoksen hyödynnettävyys ja sovellettavuus

Kehittämishankkeissa on hyvä hyödyntää jo olemassa olevaa tietoa, mutta kehittämishankkeelta odotetaan myös, että tuloksena syntyy uutta tietoa, tai uusi käytännönläheinen tarpeellinen tuotos, jota on helppo hyödyntää ja arvioida. (Heikkilä ym. 2008, 109.) Mielestäni sain tehtyä uuden käytännönläheisen tarpeellisen tuotoksen, tämänhetkiseen lasten ja nuorten hoitotyön opetukseen lisämateriaaliksi. Tuotosta on myös helppo hyödyntää, sitä voi käyttää sähköisenä materiaalina tai painettuna versiona. Tuotosta voi hyödyntää terveystieteen eri opiskelijoiden lasten ja nuorten hoitotyön opetuksessa. Sitä voi soveltaa myös pohjana ideointiin, miten lisätä satujen ja tarinoiden käyttöä ja parempaa hyödyntämistä lastenhoitotyössä. Tuotosta voi hyödyntää esimerkiksi painettuna versiona sairaaloissa tai eri paikoissa joissa työskennellään lasten parissa. Tuotos soveltuu myös vanhemmille luettavaksi.

Sisällöllisiä laatukriteereitä ovat: luotettavuus, ajankohtaisuus, monipuolisuus, haastavuus, kohderyhmälle soveltuva sisältö, laajempaan kokonaisuuteen liittyvä, yhdisteltävissä oleva, päivitettävä ja uudelleen käytettävissä oleva materiaali. Välineellisiä laatukriteereitä ovat muun muassa käyttäjän ehdoilla toimiva tuotos. (Suomen virtuaaliyliopisto 2010.) Mielestäni tuotoksen aihe on tällä hetkellä erittäin ajankohtainen. Esimerkiksi juuri taideaineiden kohtalo kouluissa puhuttaa ihmisiä ja vaatimukset innovatiivisuudesta työelämässä kasvavat alalla kuin alalla. Haastavuus esiintyy siinä että rohkeneeko tuotoksen lukeva kohderyhmä ottaa oman luovan työotteensa käyttöön. Erityisesti lasten ja nuorten hoitotyön opiskelijoille tuotos soveltuu erittäin hyvin ja on tarpeellinen. Sisältö liittyy laajempaan kokonaisuuteen eli leikkiin, joka on lapsen kasvun tärkeimpiä osa-alueita, myös draamaa voidaan käyttää varhaiskasvatuksessa. Sesam! Avaimia esiopetuksen draamapedagogiikkaan kirjassa kuvataan kuinka lapsia innoittava satu voidaan dramatisoida esitykseksi ja esittää siitä vaikka vain kiintoisimpia kohtauksia, lavasteita ja pukuja voi suunnitella yhdessä. Lasten kokemukset sadun esittämisestä voi purkaa keskusteluna, piirtämisen tai maalaamisen kautta. (Jäälinoja 2005, 37–38.)

Tuotosta voi siis käyttää ideoinnin pohjana erilaiselle luovuutta kehittäväälle toiminnalle lasten parissa. Tuotos on myös uudelleen käytettävissä ja päivitettävissä, se toimii käyttäjän ehdoilla.

6.2 Eettiset näkökulmat

Suomen opetusministeriö määrittää sairaanhoitajan ammatillisen osaamisen alueiksi muun muassa eettisesti korkeatasoisen toiminnan sekä vastuun oman ammattinsa kehittämistä. (Opetusministeriö 2001, 60–65.) Erityisesti lasten hoitoyössä tarvitaan eettisesti korkeatasoista työtä ja tähän tulisi jokaisen lasten parissa työskentelevän panostaa. Lapset eivät ehkä osaa, tai pysty ilmaisemaan itseään ja toiveitaan oudoissa tilanteissa, siksi on tärkeää että aikuiset toimisivat niin, että lasten oikeudet toteutuvat joka tilanteessa.

Ammattikorkeakoulun terveysalan koulutuksen kehittämisen perustana ovat ihmiskäsitys ja arvot sekä näkemys tulevaisuuden yhteiskunnasta, jossa painottuvat kulttuuri, ympäristöasiat ja työelämän merkitys. Keskeisiä koulutusta ohjaavia arvoja ovat ihmisarvo, terveys, oikeudenmukaisuus, vastuullisuus, tasa-arvo, vapaus, sekä oikeus kasvuun ja kehittymiseen. (Savonia-ammattikorkeakoulu 2009, 2.) Meidän tulisi hoitajina puolustaa lasten oikeuksia ja niihin kuuluu oikeus itsensä ilmaisuun, kasvuun ja kehitykseen. Tavoite lapsen hyvinvoinnista on samalla myös näkemys tulevaisuuden yhteiskunnasta, koska lapset ovat tulevaisuuden tekijöitä.

Tekstin täytyy täyttää tieteellisen tutkimuksen peruskriteerit, joita ovat totuudellisuus ja puolueettomuus sekä objektiivisuus. (Hirsjärvi ym. 2007, 109–110.) Tavoitteeni työssä oli muistaa, että teksti jota lainasin, ilmaisisi mahdollisimman tarkkaan kirjoittajan oman ajatuksen. Tämän vuoksi kävinkin lähde tekstin useamman kerran läpi, jotta olisin varma että ajatus lainauksessani säilyi kirjoittajan ilmaisemalla tavalla.

Suomen ammattikorkeakoulut ovat sitoutuneet noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä, johon kuuluu muun muassa oikeudet työhön, osuus tekijyydestä, vastuut ja velvollisuudet, joista tulee huolehtia (Mäkinen 2006, 172–173). Olen huolehtinut asianmukaisten sopimusten ja

lupien saamisesta jotka liittyvät työni tekemiseen, eli ohjaus- ja hankkeistamissopimuksesta, sekä koulun myöntämästä tutkimusluvasta. Tuotoksessa käytettyjen piirustusten tekijöiltä olen saanut luvan käyttää niitä työssäni.

6.3 Ammatillinen kehittyminen

Opinnäytetyöprosessin osaamistavoitteet Kuopion Savonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmassa sairaanhoitajan koulutuksessa, sisältävät muun muassa seuraavia asioita: opiskelija ymmärtää vastuunsa ammatillisesta kehitymisestään ja ammatilansa kehitymisestä, osaa tehdä selvityksiä, kartoituksia ja kehittämistöitä sekä hankkia ja koota tietoa järjestelmällisesti. Hän osaa ilmaista näistä muodostuneen tulokintakokonaisuuden kirjallisesti, tai sekä kirjallisesti, että tuotoksena. Opiskelija osaa perustella valintojaan ja toimia joustavasti opinnäytetyöprosessiin kuuluvien tahojen kanssa. (Savonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2009, 44.) Nämä osaamistavoitteet saivat mielestäni selkeää pohjaa tämän työn tekemisen kautta. Kehitys menee koko ajan eteenpäin, etenkin tässä ammatissa huimaa vauhtia, joten tietonsa täytyy olla valmis päivittämään, pitääkseen ammattitaitonsa ajan tasalla. Pitää osata perustella tietämyksensä näyttöön perustuvan hoitotyön kautta.

Suomen kielen ja viestinnän osalta osaamistavoitteita ovat; tieteellisen esittämistavan hallinta ja siihen liittyvä referointitekniikka, sekä lähteiden käyttö. Opiskelijan tulee osata tekstin valmisteluprosessi ja asiatyylit, sekä viestintätilanteissa tarvittavat tiedot ja taidot. Viestinnän tavoite on olla jäsentynyttä, ymmärrettävää ja vakuuttavaa. (Savonia-ammattikorkeakoulu 2009, 23.)

Tarkastellessani kriittisesti opinnäytetyöni kulkua, voin todeta että minulla on ollut paljon opittavaa. Olen oppinut tieteellistä esittämistapaa, referointitekniikkaa ja lähteiden käyttöä, sekä tekstin tiivistämistä ja loogista etenemistä. Suuri kiitos oppimises-täni kuuluu hyvälle työni ohjaukselle.

Lasten ja nuorten hoitotyön osaamisen tavoitteet ovat muun muassa lasten oikeuksien huomiointi ja lapsilähtöisyys, sekä tietämys tekijöistä, jotka vaikuttavat lasten kasvuun ja kehitykseen. Tietämykseen kuuluu myös erikoistilanteiden osaaminen, kuten silloin kun lapsi joutuu sairaalaan. Tietotaitoon kuuluu osata käyttää leikki- ja virike-

toimintaa kasvun ja kehityksen tukemisessa. (Savonia-ammattikorkeakoulu 2009, 33–34.) Mielestäni yksi omista vahvuksistani on että pääsen herkästi lapsen kokemusmaailmaan. Mielikuvituksen käyttö viitoittaa tien lapsen kokemusmaailmaan. Tämän polun voi herkästi kuuntelemalla löytää ja lapset ovat parhaita tiennäyttäjiä. Matkaeväiksi voi varata aitoutta, avoimuutta, huumoria ja hassuttelua; näillä eväillä pitäisi selvitä aika pitkälle.

Terveyden edistämisen osaaminen sisältää terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämisen, johon kuuluu yksilön voimavarojen ja toimintakyvyn edistäminen, aktivointi ja tukeminen. Teoreettinen osaaminen pitää sisällään tutkimustietoa, kuten muun muassa käyttäytymistieteellistä tietoa. Kliinisessä osaamisessa on tärkeää potilaan kokonaisuhoito, johon sisältyy asiakaslähtöisyys ja vuorovaikutustaidot. (Opetusministeriö 2001, 60–65.) Parhaimmillaan tuotokseni kautta esille nostamani asiat, toteutuessaan hoitotyössä, lisäävät lapsen voimavaroja ja toimintakykyä, aktivoivat ja tukevat niitä. Tärkeää lapsen hoidossa on kokonaisuhoito, on tärkeää tietää oleelliset asiat jotka vaikuttavat tilanteeseen hoitajan ollessa vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Tämän työn tekeminen on antanut minulle paljon uutta tietoa ja syventänyt aikaisempaa tietoa, lapsuuden suuresta merkityksestä ihmisen elämässä.

Ammatilliseen kehittymiseen kuuluu myös ammatti-identiteetin kehittyminen. Persoonalliset vahvuuteni sairaanhoitajana ovat: aktiivisuus, ulospäin suuntautuneisuus, sosiaalisuus ja empaattisuus. Vuorovaikutustilanteissa luotan intuitiooni. Minulla on rikas mielikuvitus ja pidän ideoinnista ja ”uusista tuulista”. Omasta mielestäni näistä luonteenpiirteistä muodostuu kokonaisuus, joka pärjää lasten, vanhusten ja mielenterveyspotilaiden kanssa. Työssä jossa aitous, lämpö, tunne ja empatia ovat hyviä, suositeltavia hoitajan ominaisuuksia.

Toivon, että aihe, eli luovuuden käyttöönotto hoitotyössä, nousisi yhä enemmän otsikoihin ja sitä pidettäisiin ”aarteena” eikä sen voimaa väheksyttäisi. Tämän työn tekemisen prosessi, opetti minulle kärsivällisyyttä, sitkeyttä, systemaattisuutta ja nöyryyttä. Nöyryyttä siksi, että on vain hyväksyttävä jossain vaiheessa, että on tehnyt parhaansa. Tietoa on rajattomasti saatavilla. Päätöksenteossa oli osattava arvioida, mikä tieto palvelee tavoitteita, jotka olen tälle työlle asettanut. Samalla oli oltava avoin ja kriittinen eri näkökannoille ja mielipiteille jotka teoriasta paljastui.

6.4 Johtopäätökset ja kehittämishankkeet

Mielikuvituksen ja luovuuden kehittäminen ja vaaliminen ovat mielestäni erittäin tärkeä asia yhteiskunnallisessa mielessä, koska lapset ovat tulevia työn tekijöitä. Lapsuuden tutkimus, erityisesti lapsuuden aivotutkimus on ollut ”lapsenkengissä” jo turhan pitkään. Haluamme kasvattaa lapsistamme luovia, rauhaa rakastavia ja myötätuntoa toisia kohtaan tuntevia yksilöitä. Näitä tavoitteita ei saavuteta sellaisen kasvatusmenetelmän avulla, jossa voimistetaan vain analyyttis-informatoris-loogisia ”osittaiskykyjä” toteaa aivotutkija Matti Bergström artikkelissaan kirjassa Kuningasvuosi. Leikin kulta aika. (Bergström 2009, 130.)

Oma johtopäätökseni on, että meillä on paljon opittavaa lapsilta. Aikuisina meidän tulisi tukea ja kehittää lapsen luovuutta, eikä missään tapauksessa sitä tulisi nujertaa tai tukahduttaa. Tämän voi tehdä myös tietämättömyyttään, siksi tarvitaan tietoa asioista jotka lisäävät ja kehittävät luovuuttamme. Mielestäni luovuus on arvokkaimpia voimavarojamme elämässä.

Jatkotutkimus aiheeksi esitän miten luovaa työtettä voidaan vahvistaa ja käyttää apuna eri-ikäisten ihmisten hoitotyössä, niin nuorten, työikäisten kuin myös ikäihmisten hoitotyössä. Ikäihmisten hoitotyössä eri sairaudet lisäävät tarvetta yksilölliseen potilaan kohtaamiseen, esimerkiksi dementoituvan ihmisen hoidossa luova työote edistää potilaslähtöistä hoitotyötä.

LÄHTEET

- Aikio, A.** 2008. Tarinat identiteetin luojana. Teoksessa P. Venäläinen.(toim.) Kulttuuriperintö ja oppiminen. Suomen museoliiton julkaisuja 58. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, Suomen museoliitto ja kirjoittajat, 131–141.
- Antikainen, I.** 2008. Vanhempien ja lapsen välinen vuorovaikutus –kiintymyssuhteen perusta. Verkkodokumentti. Luettu 30.1.2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos / TerveSuomi.fi portaali. <http://demo.seco.tkk.fi/terveysuomi/item/nn:247>
- Arvola, P. & Mäki, S.** 2009. Satu kantaa lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 1. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Autio, T. & Kaski, S.** 2005. Ohjaamisen taito. Helsinki: Edita.
- Bergström, M.** 2009. Pieni lapsi ja nykykoulu. Teoksessa J. Jantunen & R. Lautela (toim.) Kuningasvuosi. Leikin kulta-aika. Helsinki: Tammi, 121–130.
- Bettelheim, B.** 1984. Satujen lumous, merkitys ja arvo. Suom. M. Rutanen. Porvoo: WSOY.
- Hakkarainen, P.** 2003. Leikki lasten toimintana. Verkkodokumentti. Luettu 10.3.2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1.../vasu.pdf
- Heikkilä, A. Jokinen, P. & Nurmela, T.** 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehitystyöhön. Helsinki: WSOY.
- Heinonen, S-L. & Suojala, M.** 2001. Lapsi elää satua. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy FINN LECTURA, 144–146.
- Heinämäki, L.** 2000. Varhaiserityiskasvatus lapsen arjessa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hermanson, E. 2007. Lapsiperheen oma kirja, Terveys syntymästä kouluikään. Helsinki: Duodecim.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Jantunen, T. 2007. Satu kasvattaa. Tobeliuksen sadut ja kasvatusajattelu. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jääliñoja, P. 2000. Draaman lähteillä. Teoksessa A. Helenius, P. Jääliñoja & H. Sormunen. (toim.) Sesam. Avaimia esiopetuksen draamapedagogiikkaan. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 20–40.

Jääskeläinen, H. & Kalliokoski, S. 2001. Iloinen aapinen satuna. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Karlsson, L. & Riihelä M. 2008. Suomalainen sadutusmenetelmä. Teoksessa M. Riihelä, L. Karlsson, R. Karimäki, A-L. Lastikka. (toim.) Korvaan päin. Lasten satujen kirja. Helsinki: Lapset kertovat ja toimivat ry, 98–100.

Karvonen, P. 2005. Päiväkotilasten lukuleikit: lukutaidon ja lukemistietouden kehittyminen interventiotutkimuksessa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja.

Karvonen, P. & Lehtinen T. 2009. Yhdessä. Leiki, liiku ja lue lapsesi kanssa. Eri-laisten oppijoiden liito ry ja Helsingin seudun erilaiset oppijat ry. Helsinki: Gummerus.

Keltikangas-Järvinen, L. 2006. Temperamentti ja koulumenestys. Helsinki: WSOY.

Kettunen, S. 2003. Onnistu projektissa. Helsinki: WSOY.

- Kielijelppi – jelppiä akateemiseen viestintään.** 2009. Vuorovaikutus, puhumista ja kuuntelemista. Verkkodokumentti. Luettu 30.1.2010. <http://sprakhjalpen.fi/mita-on-puheviestinta/vuorovaikutus-puhumista-ja-kuuntelemista>
- Kilpatrick, P., Wolfe, G. & Wolfe, S.** 2010. Why is Storytelling an Effective Technique to use? Verkkodokumentti. Luettu 28.2.2010. <http://www.teachingvalues.com/whystorytelling.htm>
- Kirstinä, L.** 2001. Odysseus tekstien merellä. Lukemisen muodonmuutokset Jukolas-ta nyky-Suomeen. Teoksessa T. Korolainen (toim.) Kirjaseikkailu, Lasten- ja nuorten kirjallisuuden opas. Helsinki: Tammi, 15–22.
- Kivi, V.** 2009. Lapsi, kirja ja maailmankuva. Teoksessa L. Laulajainen. (toim.) Sanan taikaa. Esseitä ja artikkeleita. Helsinki: Books on Demand GmbH, 53–56.
- Korkiakangas, M.** 2008. Sosiaalisen kognition kehitys. Emootioiden ymmärtäminen. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan, Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 188–201.
- Kurra, E.** 2002. Kirjanlukutilanteen vuorovaikutuksen sekä lapsen kirja kiinnostuksen yhteydet kielitaitoon. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu - tutkielma.
- Lakin, S.** 2010. The Importance Of Reading Fairy Tales In A Child's Life Verkkodokumentti. Luettu 18.4 2010. <http://ezinearticles.com/?The-Importance-Of-Reading-Fairy-Tales-In-A-Childs-Life&id=812868>
- Lyytinen, P. & Lyytinen, H.** 2003. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksessa J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Helsinki: WSOY, 115–117.
- Maunumaa, A-L., Rauhala, O. & Simojoki, A.** 1999. Pähkinänsydän. Ohjaajan opas. Helsinki: Tammi.

- Murtola, L. & Porola, S.** 2008. Miten opettajat perustelevat satujen käytön esiopetuksessa? Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kajaanin opettajankoulutusyksikkö. Pro gradu -tutkielma.
- Mäki, S. & Kinnunen, P.** 2005. Lapsi ja nuori sadun peilissä. Teoksessa Mäki S. & Linnainmaa T.(toim.) Hoitavat sanat. Opas kirjallisuusterapiaan. Helsinki: Duodecim, 26–52.
- Mäkinen, O.** 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Mäkelä, J.** 2009. Vuorovaikutus ja aivojen kehittyminen lapsuudessa. Teoksessa J. Jantunen & R. Lautela (toim.) Kuningasvuosi. Leikin kultaa-aika. Helsinki: Tammi, 60–64.
- Mäkelä, M-L.** 2002. Satuseikkailu kirjastossa. Helsinki: Gummerus.
- Mäkelä, M-L.** 2003. Kirjavinkkari kirja. Helsinki. Gummerus.
- Noppiari, E.** 2009. Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen. Teoksessa P. Koistinen, S. Ruuskanen & T. Surakka (toim.) Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 312.
- Oikarainen, H.** 2002. Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria-kouluikäisen kehitysvaiheen tulkintaa teorian mukaan. Verkkodokumentti. Luettu 7.4.2010.
<http://www.sampo2002.oulu.fi/koululaiset/erikson.html>
- Opetusministeriö,** 2001. Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon. Koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, opintojen keskeiset sisällöt ja vähimmäisopintoviikkomäärät. Luettu 26.2.2010.
[fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2001/liitteet/opm_10_amksta_tervhuoltoon.pdf?lang=fi](http://www.opetusministerio.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2001/liitteet/opm_10_amksta_tervhuoltoon.pdf?lang=fi)
- Opetusministeriö,** 2006. Yksitoista askelta luovaan Suomeen. Opetusministeriön julkaisuja 2006:43. Luettu 24.1.2010.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm43.pdf?lang=fi>

Pulkkinen, L. 2008. Persoonallisuuden kehitys lapsuudesta aikuisuuteen. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan, Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 297–310.

Rusanen, S. & Torkki, K. 2001. Mistä on lapsen kuvat tehty. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab, 88–105.

Savonia-ammattikorkeakoulu, 2009 sairaanhoitajan opetussuunnitelma. Luettu 29.1.2010.

http://portal.savonia.fi/amk/hakijalle/nuorten_koulutus/paivaopiskeluna/sositerv/hoito_yo/Sairaanhoitajat_TH9S_OPS.pdf

Sorjonen, T. 2003. Kirjoita ja puhu sujuvasti Suomeksi. Suomen kielen käsikirja tekstinlaatijalle ja puheenpitäjälle. Helsinki: Gummerus.

Suomen virtuaaliyliopisto, 2010. Verkko opetuksen laadunhallinta ja laatupalvelu. Verkko- opetuksen rakentaminen. Luettu 24.2.2010.

http://www.vopla.fi/oppimateriaali_rakentaminen/

Suvilehto, P. & Ebeling H. 2008. Kirjallisuusterapia lasten ja nuorten kehityksen tukena. Duodecim- lääketieteellinen aikakauskirja 124. (5), 527–533.

Toivio, T. & Nordling, E. 2009. Mielenterveyden psykologia. Helsinki: Edita.

Turpeinen, P. 2004. Ahdingossa luova lapsi ja nuori. Tienviittoja kasvuun. Helsinki: Edita.

Uusikylä, K. 2001. Lapsen luovuus elää vapaudessa. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab, 14–22.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus. Oppaita 2005: 56. Saarijärvi. Luettu 29.1.2010. Helsinki:Gummerus Kirjapaino Oy. <http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1E2690175BE26/0/vasu.pdf>

Vilkkä, H., Airaksinen T. 2004. Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaajan käsikirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Yliherva, A. 2002. Piikkikantasista hipaksiin- Lapsen kielenkehitys ja sen tukeminen. Teoksessa E. Ainali, T. Alin, Kummala-Mustonen, S. Lauhikari, M. Peltoketo, A. Ruuttula-Vasari & K. Santaholma (toim.) Kirja kantaa – Tarina tukee. Helsinki: Gummerus, 47–57.

Ylönen, H. 2000. Loihditut linnut. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ylönen H. 2005. Satulinnan saleissa. Opitaan arvoja satujen ja laulujen avulla. Helsinki: Tammi.

Ylönen, H. 2007. Satulaivan matkassa - sadut lapsen apuna erotessa. Helsinki: Suomen kasvatus ja perheneuvontaliitto ry.

Ylönen, H. 2008. Sadut hoitavat. Teoksessa M. Oranen, A. Tiainen, E. Lehtinen H. Ylönen (toim.) Satuviitta. Helsinki: Tekijät ja Ensi- ja turvakotien liitto, 4–7.

Liite 1. Oppimateriaali ”Sadut ja tarinat. Lapset ja luovuus”

SADUT JA TARINAT LAPSET JA LUOVUUS
-oppimateriaalia lasten ja nuorten hoitotyön opiskeluun
Ulla Cafaro 2010

Tämä oppimateriaali on tehty opinnäytetyönä Savonia-ammattikorkeakoulun Kuopion Terveysalan yksikössä. Se on tarkoitettu hoitotyön ja ensihoidon opiskelijoiden käyttöön lasten ja nuorten hoitotyön opiskelun ja harjoittelun yhteydessä

Oppimateriaali soveltuu myös muiden lasten parissa toimivien opiskelijoiden ja työntekijöiden sekä lasten vanhempien käyttöön.

SISÄLTÖ

1	ALKUSANAT	4
2	HYVÄ SATU JA PARAS SATUIKÄ	5
3	SADUN MAHDOLLISUUDET LAPSEN KEHITYKSEN TUKENA	6
3.1	Tunne-elämän tukeminen satujen avulla	6
3.2	Vuorovaikutuksen tukeminen satujen avulla.....	7
3.3	Kognitiivisten ja kielellisten valmiuksien kehittäminen sadun avulla	8
3.4	Moraalisten valmiuksien kehittyminen ja satu	9
4	LUOVUUS JA MIELIKUVITUS LAPSEN KEHITYKSESSÄ.....	10
5	KIRJAVINKKEJÄ LAPSEN KANSSA LUETTAVAKSI.....	11
6	AIHEESEEN LIITTYVÄÄ KIRJALLISUUTTA	12

Piirros: Marina Cafaro

1 ALKUSANAT

Lapsella on oikeus lapsuuteen ja itsensä ilmaisemiseen. Aikuisten velvollisuus on mahdollistaa lapselle hyvän lapsuuden edellytykset, jotta lapsesta kasvaisi omiin kykyihinsä luottava, rohkea ihminen, jolla on voimavaroja rakentaa itselleen onnellinen, omannäköinen elämä. Aikuisen tehtävä on antaa lapselle mahdollisuuksia luovuuden toteuttamiseen. Jokainen lapsi on luova omalla persoonallisella tavallaan ja jokaiselle on tärkeää kokea, että hän on ainutlaatuinen ja arvokas juuri omana itsenään.

Lapsen luovuutta voi kehittää rohkaisemalla ja kannustamalla lasta toteuttamaan itseään. Jokainen myönteinen palaute kasvattaa lapsen itsetuntoa. Luovuus on asenne elämään. Se ei tarkoita välttämättä taiteellista lahjakkuutta tai ”älykkyyttä” jollain erityisellä osa-alueella. Luovuus on ajattelun avaruutta ja henkistä liikkuvuutta. Se on kykyä yhdistellä asioita ja niiden merkityksiä ennen kokeilemattomilla tavoilla. Löytäessään vahvuutensa lapsi voi alkaa kulkea kohti omia mahdollisuuksiaan elämässään. Lapsen oikeudet ovat aikuisen velvollisuuksia.

Lasten kanssa toimittaessa on oleellista, millä tavoin aikuinen toimii. Lapselle tunne on tärkein. Lapsi elää tunteiden kautta, tässä ja nyt. Hän ei osaa ajatella syitä ja seurauksia. Lasten hoitotyössä tarvitaan luovuutta, herkkyyttä, joustavuutta ja eettistä osaamista. Oleellista on ymmärrys lapsen kokemusmaailmasta, yksilöllisyydestä ja temperamentista. Pieni muutos aikuisen toimintatavassa voi aiheuttaa suuren muutoksen lopputuloksessa. Lapsi on herkkävaistoinen, ja hän vaistoa helposti tunnetilamme. Lapsen maailmalle on vierasta ja pelottavaa kohdata aikuisten tosiasiat, ”järjen ääni” ja kiire. Lapsi ymmärtää asiat mielikuvituksensa kautta. Hoitotyössä sadut ja tarinat sekä leikki auttavat lasta ymmärtämään ympärillään ja itsessään tapahtuvia asioita.

Piirros: Marina Cafaro

2 HYVÄ SATU JA PARAS SATUIKÄ

Hyvä satu alkaa etäännyttävällä toteamuksella esimerkiksi näin: ”Olipa kerran suuren metsän takana pieni mökki.” Sadussa tulee olla selkeät hahmot ja juoni. Hyvän ja pahan taistelussa paha saa aina palkkansa, ja sadun sankari, johon lapsi usein samaistuu, selviää lopulta vaikeuksistaan. Hyvä satu sisältää onnellisen lopun. Osa sadun tärkeää kokemuksellista puolta on, että satu luetaan aikuisen kanssa, jossa lapsi hyväksytään kaikkine tunteineen. Hyvä satu kehittää lapsen persoonallisuutta ja vahvistaa sitä. Parhaimmillaan satujen tulisi olla hauskoja, herättää uteliaisuutta, pitää yllä mielenkiintoa ja kiihottaa mielikuvitusta. Hyvä satu selventää lapsen tunteita, kehittää hänen älyään ja vastaa hänen pelkoihinsa sekä auttaa häntä hänen senhetkisissä ongelmissaan. Kerromuksen tulisi olla kosketuksissa lapsen persoonan kaikkiin puoliin ottaen ne vakavasti, luoden uskoa tulevaisuuteen ja vahvistaen lapsen sisäisiä voimavaroja.

Parasta satuikää on vaikea määritellä. Se voi alkaa esimerkiksi silloin, kun lapsi alkaa osoittaa kiinnostusta satuja kohtaan. Aikuisen tulisi satujen valinnassa huomioida lapsen yksilölliset erot, kuten kehitystaso ja elämäntilanne. Lapsen on arvioitu olevan parhaassa satuiässä 4–8 -vuotiaana.

3 SADUN MAHDOLLISUUDET LAPSEN KEHITYKSEN TUKENA

3.1 Tunne-elämän tukeminen satujen avulla

Lapset ovat haavoittuvia ja herkkiä, varsinkin sairaalaoiloissa. Lapsen tunne-elämälle on tärkeää, että hän saa välillä toipua ja levähtää todellisuuden vaatimuksista mielikuvituksen maailmassa. Satu antaa suojan, kun elämä kolhii. Saduissa tapahtumat saavat tarvittavan etäisyyden, jotta lapsi pystyy paremmin käsittelemään ja kohtaamaan vaikeita asioita. Toimenpide- ja tutkimuspelkoa voidaan lievittää ja käsitellä satujen ja tarinoiden avulla. Lapsi on erityisen herkkä kasvojen ilmeille ja reagoi suotuisasti hymyyn ja huumoriin sekä hassutteluun ja mielikuvituksen mukaan ottamiseen hoitotilanteissa. Hoitotilanteet voi käydä etukäteen läpi lapsen kanssa hyödyntäen pehmoleluja, käsinukkeja tai vaikkapa omaa nallea, jos lapsi sen sallii.

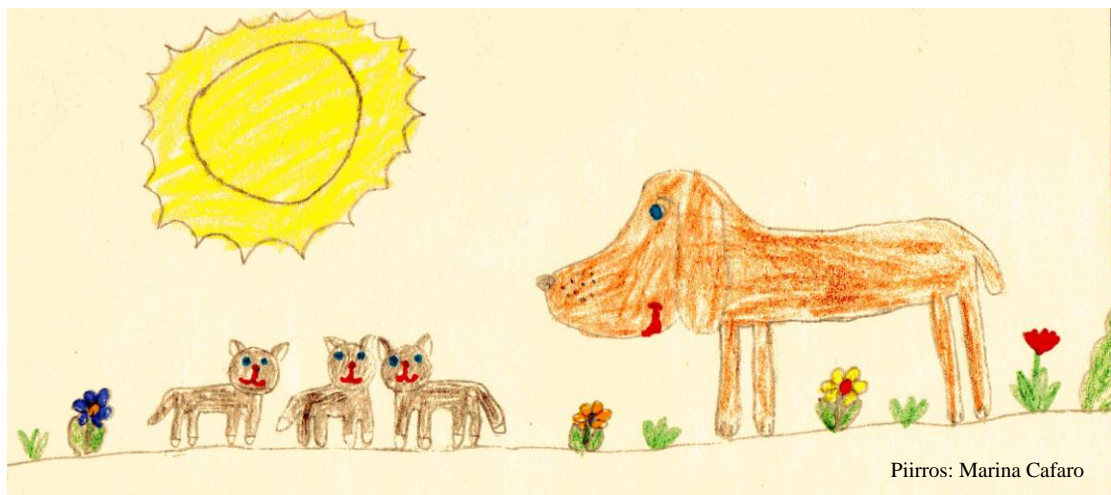

Eri tilanteisiin löytyy kuvitettua lasten kirjallisuutta, jota voi lukea lapsen kanssa ja näin valmistaa lasta kohtaamaan vaikeita tilanteita hänen ymmärryksensä tasolla. Myös erilaisia kriisitilanteita, kuten vanhempien eroa, aikuisen alkoholismia tai mielenterveyden sairauksia, voi käsitellä satujen avulla. Saduista on apua myös surujen kohtaamisessa. Lapsilähtöisessä hoitoyössä on tärkeää, että aikuinen kykenee näkemään tapahtumat ”lapsen silmin”, lapsen kokemusmaailmasta käsin. Haasteellista aikuiselle on asettautua alttiiksi arvaamattomalle vuorovaikutukselle ja selviytyä tilanteista lapsilähtöisesti.

3.2 Vuorovaikutuksen tukeminen satujen avulla

Jokainen lapsi joutuessaan uusiin tilanteisiin asettaa haasteen hänen kanssaan toimivan aikuisen vuorovaikutustaidoille. Lapsi reagoi tilannekohtaisesti tapahtumiin tavoilla, joita aikuinen ei osaa arvata, sillä lasten kanssa ennakkosuunnitelmat eivät välttämättä toteudukaan. Vuorovaikutusta lapsen kanssa voi kehittää suotuisaksi satujen lukemisen avulla. Tärkeää on katsekontakti, kiireettömyys ja rauhallisuus, eläytymiskyky sekä vastavuoroisuus.

Kaikki yhteinen myönteinen toiminta lapsen kanssa lisää lapsen turvallisuudentunnetta ja tukee lasta ilmaisemaan tunteitaan, niin ilonaiheitaan kuin myös tarvitsemaansa lohdutusta. Turvallisuudentunteella on tärkeä merkitys vuorovaikutustilanteissa. Lapsi tarvitsee hellyyttä ja fyysistä läheisyyttä; esimerkiksi satukirjaa voi lukea sylissä tai vierekkäin istuen. Lapsi tarvitsee tuttuja ihmisiä ympärilleen. Perhe on tärkeää huomioida lasta hoidettaessa.

Piirros: Marina Cafaro

Vuorovaikutus on monimutkainen prosessi, joka on riippuvainen monesta eri tekijästä. Vuorovaikutukseen vaikuttavat lapsen oma tulkinta tilanteesta sekä aiemmat kokemukset. Lapsen kokemuksen kuunteleminen on tärkeä osa vuorovaikutusta. Lapsi on oman kokemusmaailmansa paras asiantuntija. Kannustava palaute lapselle rakentaa hänen positiivista minäkuvaansa sekä rauhoittaa ja rentouttaa. Sadutus tarkoittaa tapahtumaa, jossa lapsi kertoo omaa, itse keksimäänsä satua. Sadutus on arvokas tietolähde lapsen sisäisistä kokemuksista. Se on pysähtymistä yhteiseen hetkeen, ihmetteilyn, jännityksen, huolien ja huumorin jakamista.

3.3 Kognitiivisten ja kielellisten valmiuksien kehittäminen sadun avulla

Lapsen persoonallisuus- ja temperamenttieroit korostuvat kirjanlukutilanteissa. Toiset lapset ovat luonnostaan aktiivisia lukutilanteissa, toiset keskittyvät, katselevat ja kuuntelevat. Kirjaa lukevan henkilön oma motivaatio, innostunut asenne ja vastavuoroisuus ovat parhaita edellytyksiä lapsen kiinnostuksen heräämiselle lukutilanteissa. Lapset viihtyvät parhaiten lukutilanteissa, joissa käytetään kaikkia aistikanavia, kuuloa, näköä, rytmiä ja liikettä, kuten runoissa, loruissa ja riimitelyssä voi tehdä. Lapsi oppii ja ymmärtää asiat kokemusten, elämysten, samaistumisen, jäljittelyn ja leikin kautta.

Lapsen kokonaiskehitykselle on kielen kehittymisellä suuri merkitys. Jokaisen lapsen kognitiivinen ja kielellinen kehitys etenee omaan yksilölliseen tahtiinsa ja satujen lukemisella on tärkeä osuus lapsen ajattelun ja kielen kehityksessä. Sadut opettavat lapselle uusia asioita, sanoja ja kielenkäyttömuotoja sekä loogista ajattelua. Sadut myös välittävät lapselle kulttuuriperintöä ja elämyksiä sekä harjaannuttavat keskittymiskykyä ja pitkäjänteisyyttä. Lapsi oppii ja kasvaa niin sadun sankarin kuin myös muiden satuhahmojen kokemusten myötä. Sadut herättävät lapsen älyllistä mielenkiintoa ja jäsentävät ympärillä olevaa maailmaa. Keskustelu lapsen kanssa satujen lukemistilanteessa antaa lapselle oman puheenvuoron. Puhe lisää lapsen mahdollisuuksia tuoda esiin omat ajatuksensa, tahtonsa ja toiveensa.

3.4 Moraalisten valmiuksien kehittyminen ja satu

Lapsi tarvitsee jo pienenä tietoa käyttäytymistavoista ja -normeista. Häntä tulee kasvattaa kunnioittamaan toisen ihmisen fyysistä koskemattomuutta, persoonaa ja mielihiteitä ja ymmärtämään, ettei toisen omaa saa turmella tai ottaa. Moraalin kehittymiseen vaikuttaa tietoisuus siitä, mikä on sopivaa ja sopimatonta, luvallista ja kiellettyä, laitonta ja laillista. Arvojen sisäistäminen kuuluu myös moraalin kehitykseen.

Moraaliset valmiudet kehittyvät, kun sadut ja tarinat luovat lapsen mieleen tunnesiteen hyvyyteen halun tehdä oikein. Tarinat antavat hyvän mallin tilanteisiin joita, ei välttämättä esiinny lapsen jokapäiväisessä elämässä. Lapsen moraalin kehitykselle on tärkeää, että hänelle luetaan ”oikeanlaisia” satuja, joissa hänellä on mahdollisuus samaistua hyvyyteen. Kuuntelemalla satuja ja tarinoita lapsi pohtii, kuinka hänen tulee suhtautua erilaisiin ilmiöihin ja tilanteisiin. Tarinat kehittävät hänen arvioimiskykyään.

4 LUOVUUS JA MIELIKUVITUS LAPSEN KEHITYKSESSÄ

Itsensä ilmaiseminen on lapsen tasapainoisen kehityksen kannalta välttämätöntä. Lapsen kehitys on kokonaisvaltainen prosessi. Ideaalikehitys tapahtuu, kun lapsen sisäinen ja ulkoinen maailma ovat tasapainossa. Sadut ja tarinat lisäävät luovuutta ja kuvitteellisuutta, mutta auttavat myös hahmottamaan mielikuvituksen ja toden rajoja. Hyvät kokemukset muovaavat ja rakentavat lapsen aivoja tavalla, josta on hyötyä hänen myöhemmälle kehitykselleen. Lapsen aivot tarvitsevat kehityksessään ”leikkivaiheen,” jotta ne myöhemmin pystyisivät luovaan ajatteluun.

Lapsen myönteiseen kasvuprosessiin kuuluu mielikuvituksen kehittyminen. Mielikuvitus avaa lapselle tien monien mahdollisuuksien maailmaan. Lapsen ajattelua myötäilee sadun konkreettinen kieli. Samalla kuitenkin saduissa käsitellään asioita vertauskuvallisesti. Sadun kautta uudet kokemukset tulevat lapsen tasolle ja lapsi ymmärtää ne näin paremmin. Satu tekee lapsen maailman suuremmaksi ja helpottaa tosielämän kohtaamista.

5 KIRJAVINKKEJÄ LAPSEN KANSSA LUETTAVAKSI

Aikuisen alkoholismi: **Laiho, S.** 2003. Et ole yksin Pikku-Kurre! Helsinki: Lasten keskus.

Aikuisen mielen sairaudet: **Niemelä, S. & Pennola, T.** Pienilläkin padoilla on korvat – miten lapsi ymmärtää mielen sairaudet. Helsinki: Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry.

Erilaiset tunteet esim. kiukku: **Korolainen, T.** 2007. Kissa killin kiukkupussi. Helsinki: Tammi

Kuolema ja suru: **Jalonen, R.** 2004. Tyttö ja naakkapuu. Helsinki: Tammi.

Erilaiset vammat ja sairaudet, Allergia: **Harainen, P. & Lumme, L.** 2001. Emma ja koirakuume. Helsinki: WSOY.

Erotilanteet: **Ylönen, H.** 2007. Satulaivan matkassa – sadut apuna vanhempien erotessa. Helsinki: Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto.

Mummon kuolema: **Franzon, P.** 2006. Surusaappaat. Helsinki: Lasten keskus.

Yksinäisyys, suru: **Weitze, M.** 1999. Kuinka pikku elefantti parani suuresta surustaan. Helsinki: Lasten keskus.

Hauskaa luettavaa: **Laitsaari, L. & Laitsaari, M.** 2001. Taivaan kynä, linnun lehti – sanoja lasten suusta. Helsinki: WSOY.

Kiusaaminen, pelot, vanhempien ero, uusperhe, uusi vauva: **Steinsdottir, K.** 2008. Meidän talon enkeli. Helsinki: Bokförlaget Idun.

Perheen muutto: **Franzon, P.** 2007. Muuttolintulapsi. Helsinki: Lasten keskus.

Uusperhe: **Endres, B.** 2008. Niilon uusi perhe. Helsinki: Kustannus Mäkelä Oy.

6 AIHEESEEN LIITTYVÄÄ KIRJALLISUUTTA

- Aikio, A.** 2008. Tarinat identiteetin luojana. Teoksessa P. Venäläinen. Kulttuuriperintö ja oppiminen. Suomen museoliiton julkaisuja 58. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, Suomen museoliitto ja kirjoittajat.
- Arvola, P. & Mäki, S.** 2009. Satu kantaa lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 1. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Autio, T. & Kaski, S.** 2005. Ohjaamisen taito. Helsinki: Edita.
- Bergman, M.** 2001. Luovan ajattelun hakusanat. Helsinki: Dialogia Oy.
- Bergström, M.** 2009. Pieni lapsi ja nykykoulu. Teoksessa J. Jantunen & R. Lautela (toim.) Kuningasvuosi. Leikin kultta-aika. Helsinki: Tammi.
- Bettelheim, B.** 1984. Satujen lumous, merkitys ja arvo. Suom. M. Rutanen. Porvoo: WSOY.
- Heinämäki, L.** 2000. Varhais - ja erityiskasvatus lapsen arjessa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hermanson, E.** 2007. Lapsiperheen oma kirja, Terveys syntymästä kouluikään. Helsinki: Duodecim.
- Heinonen, S.-L. & Suojala, M.** 2001. Lapsi elää satua. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.
- Jantunen, T.** 2007. Satu kasvattaa. Tobeliuksen sadut ja kasvatusajattelu. Jyväskylä: PS-kustannus
- Jääskeläinen H. & Kalliokoski S.** 2001. Iloinen aapinen satuna. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Karlsson, L. & Riihelä M. 2008. Suomalainen sadutusmenetelmä. Teoksessa M. Riihelä, L. Karlsson, R. Karimäki, A-L. Lastikka. (toim.) Korvaan päin. Lasten satujen kirja. Helsinki: Lapset kertovat ja toimivat ry.

Karvonen, P. & Lehtinen T. 2009. Yhdessä. Leiki, liiku ja lue lapsesi kanssa. Erilaisten oppijoiden liito ry. ja Helsingin seudun erilaiset oppijat ry. Helsinki: Gummerus

Keltikangas-Järvinen, L. 2006. Temperamentti ja koulumenestys. Helsinki: WSOY.

Kilpatrick, P., Wolfe, G. & Wolfe, S. 2010. Why is Storytelling an Effective Technigue to use? Verkkodokumentti. Luettu 28.2 2010
<http://www.teachingvalues.com/whystorytelling.htm>

Kielijelppi – jelppiä akateemiseen viestintään. 2009. Vuorovaikutus, puhumista ja kuuntelemista. Verkkodokumentti. Luettu 30.1.2010. <http://sprakhjalpen.fi/mita-on-puheviestinta/vuorovaikutus-puhumista-ja-kuuntelemista>

Kirstinä, L. 2001. Odysseus tekstien merellä. Lukemisen muodonmuutokset Jukolasta nyky-Suomeen. Teoksessa T. Korolainen (toim.) Kirjaseikkailu, Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Helsinki: Tammi.

Korkiakangas, M. 2008. Sosiaalisen kognition kehitys. Emootioiden ymmärtäminen. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan, Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Maunumaa, A.-L., Rauhala, O. & Simojoki, A. 1999. Pähkinänsydän. Ohjaajan opas. Helsinki: Tammi.

Murtola, L. & Porola, S. 2008. Miten opettajat perustelevat satujen käytön esiopetuksessa? Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kajaanin opettajankoulutusyksikkö. Pro gradu -tutkielma.

Mäkelä, J. 2009. Vuorovaikutus ja aivojen kehittyminen lapsuudessa. Teoksessa J. Jantunen T. & Lautela R. (toim.) Kuningasvuosi. Leikin kulta-aika. Helsinki: Tammi.

Mäki, S. & Kinnunen, P. 2005. Lapsi ja nuori sadun peilissä. Teoksessa Mäki S. & Linnainmaa T.(toim.) Hoitavat sanat. Opas kirjallisuusterapiaan. Helsinki: Duodecim.

Opetusministeriö, 2001. Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon. Koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, opintojen keskeiset sisällöt ja vähimmäisopintoviikkomäärät. Luettu 26.2.2010.
[fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2001/liitteet/opm_10_amksta_tervhuoltoon.pdf?lang=fi](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2001/liitteet/opm_10_amksta_tervhuoltoon.pdf?lang=fi)

Opetusministeriö, 2006. Yksitoista askelta luovaan Suomeen. Opetusministeriön julkaisuja 2006:43. Luettu 24.1.2010.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm43.pdf?lang=fi>

Turpeinen, P. 2004. Ahdingossa luova lapsi ja nuori. Tienviittoja kasvuun. Helsinki: Edita.

Yliherva, A. 2002. Piikkikantasista hipaksiin- Lapsen kielenkehitys ja sen tukeminen. Teoksessa E. Ainali, T. Alin, Kummala-Mustonen, S. Lauhikari, M. Peltoketo, A. Ruuttula-Vasari & K. Santaholma (toim.) Kirja kantaa – Tarina tukee. Helsinki: Gummerus.

Ylönen, H. 2008. Sadut hoitavat. Teoksessa M. Oranen, A. Tiainen, E. Lehtinen H. Ylönen (toim.) Satuviitta. Helsinki: Tekijät ja Ensi- ja turvakotien liitto.